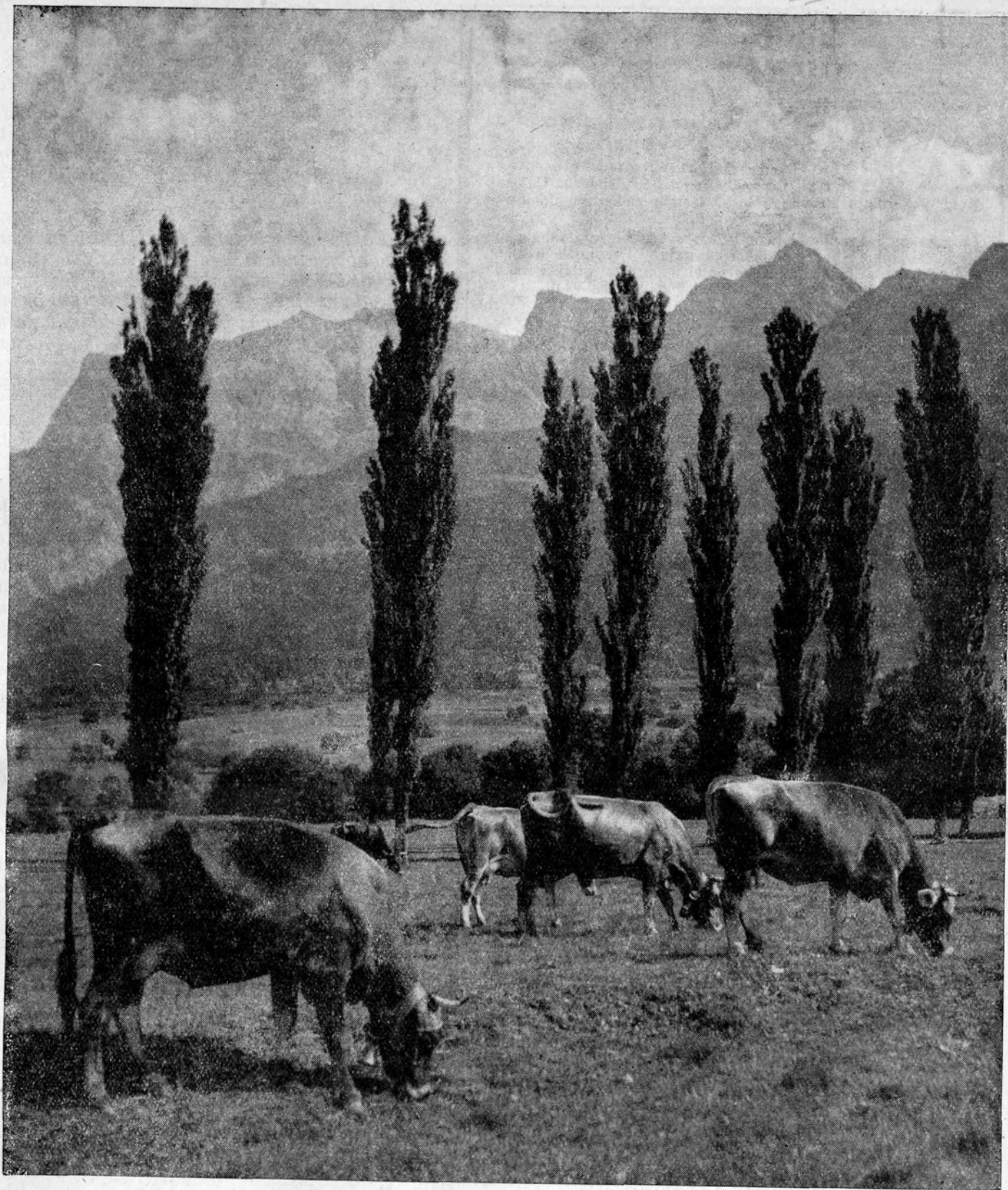

Poštnina plačana
v gotovini

382/39 22/6 1939

Vzajemna
Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIJA

ŠTEV. 6 ~ JUNIJ 1939 ~ IZHAJA MESEČNO ~ LETO III

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3. Poštni čekovni račun 12.048.
Telefon interurban št. 5. Brzjav: Kodes Prevalje.

Osrednja pisarna in centralno skladišče v Prevaljah

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj,
Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih združnih domov v
Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih
cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene
podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja
se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse
ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. —
Združne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Združni
kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, združno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež
Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Slovenska narodna podporna jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna
zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša za-
varovalnica za življenje, bolezen, poškodbe itd.
— Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima
približno 50.000 članov v obeh oddelkih
in blizu 627 podružnic po raznih krajih Amerike.

Premoženja nad
7,500.000 dolarjev

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.

Lawndale Ave., Chicago, Ill.

I Z R E K I

Materialni interesi ne delujejo avtomatično; če bi bilo
tako, bi ne bilo nobene politike.

V. Marcu.

»Nemirni duhovi, polni idej so večinoma nestalni, imajo
ene domisleke zjutraj in druge zvečer, ne poznajo vztraj-
nosti, so muhasti, domišljavi, ničemurni, neznosni,« tako
je rekel kardinal Richelieu o pisateljih, s katerimi je pa
vedno veliko občeval.

*

Kakor bi bil izrodek telo, ki bi imelo samo oči, tako bi
bila spaka tudi država, ki bi sestojala iz samih učenjakov.
Če bi bili vsi učenjaki, potem bi živelo več ljudi, ki bi
stavljali vprašanja, kakor pa tistih, ki bi mogli na nje od-
govarjati; resnici bi se večina upirala, le malo ljudi bi jo
brnilo.

Kardinal Richelieu

„Karitas“

največje ljudsko zavarovanje

zavaruje: posmrtnino, dobo, starostno oskrbo

KARITAS je že povsod znano, solidno, popolnoma
varno ljudsko zavarovanje, namenjeno vsem, zlasti
delovnim slojem. Zahtevajte brezplačne prospekte!
Pojasnila dobite pri: KARITAS, Ljubljana, palača
Vzajemne zavarovalnice, KARITAS, Maribor, Orož-
nova ul. 8 ali pri krajevem zastopniku KARITAS.

Mestna hranilnica

v Mariboru, Orožnova ulica 2

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice
in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje.
Za vse obveznosti jamči mestna občina mari-
borska z vsem svojim premoženjem in vso
davčno močjo.

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03

Poštni čekovni račun 11.427

Ustanovljena 1862

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

ima največjo zalogo zabavnih, stro-
kovnih in učnih knjig. Pri gotovem
jamstvu se dovolijo odplačila. Izvr-
šujejo se vsa naročila na tu- in ino-
zemske časopise.

Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 16

Izhaja mesečno. Letna naročnina din 20.— (za inozemstvo din 40.—), polletno din 10.—, posamezna številka din 2.—, za člane »Vzajemnosti«
plačajo društva po din 1.50 mesečno ali din 18.— letno. Poštni čekovni račun št. 12.249. Rokopise pošiljati na: Delavska kulturna zveza »Vza-
jemnost« Ljubljana, Delavska zbornica, poštni predal 290. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava: Maribor, Sodna ulica 9/II.

Zgodba knjigovodje Petra

J. Musard

Nekoč je živel reven knjigovodja, ki je dvajset let delal v tovarni sukanca v Strassbourgu. Mož je bil bolan na pljučih.

Ko je postalo njegovo stanje kritično in je ležal na smrtni postelji, ga je obiskal tovarniški zdravnik.

Knjigovodja Peter ni bil vodja knjigovodstva, temveč prav navaden, mali knjigovodja. Garal je kot konj. Iz leta v leto je vpisoval številke, katerih smisla ni razumel. Vedel je samo to, da imajo te številke neki pomen pri kupičenju premoženja njegovega gospodarja.

Tovarniški pravdnik je pri kosilu pripovedoval svojim prijateljem in kolegom o obisku pri umirajočem. Da bi rešili človeka, je menil doktor, bi ga morali poslati v Švico, v gore. Gorski zrak bi delal čudeže, kajti bolniku primanjkuje samo dobrega, svežega zraka. Dvajset let je stanoval v sobici, katere edino okno gleda na temno dvorišče stanovanjske kasarne. Spodaj na dvorišču je bila pralnica in para in duh po milu se je vsak dan dvigal kakor iz kakega rova. Take hiše bi morali podreti, je dejal zdravnik. Za to bi moral biti denar. Ako je bolnik odprl okno, sta para in smrad udarila v sobo. To ga je udušilo.

Ker ni bilo »sredstev«, da bi pomagali bolniku, je kmalu umrl. Delal je pač, dokler se je mogel vlačiti okrog. Zapustil je vdovo z dvema otrokoma. Vsa družina ni bila zelo zdrava. Manjkalo ji je dobre hrane, solnca, veselja in — zraka.

Po njegovi smrti je ravnateljstvo tovarne obravnavalo ta primer. En ravnatelj je bil mnenja, da je treba dati vdovi nekaj podpore. Generalni ravnatelj je pobijal to misel.

»Knjigovodja Peter« — je dejal prvi od obeh gospodov — »je dvajset let delal za tovarno. Bil je vzoren nameščenec. Zaslužil je tisoč frankov mesečno, ko je umrl. Ne upam si predlagati visoke podpore za njegovo vdovo. Družina rajnega je popolnoma brez sredstev. Prosim ravnateljstvo, da naj da vdovi trimesečno plačo, torej tri tisoč frankov, da more plačati pogreb in da bo imela še nekaj za prve tedne.«

Generalni direktor je hladno odgovoril:

»Obžalujem, da ne morem pritrditi temu predlogu. Tovarna ima štiri tisoč delavcev in nameščenec. Pri takem številu so seveda pogosti smrtni primeri. Zato pa ne smemo napraviti s tako podporo precedenčnega primera. To bi pomenilo finančno obremenitev podjetja.«

S toplim glasom, da skoro razvneto je dejal drugi gospod: »Vendar prosim gospode, naj upoštevajo to, da po zakonu pripada odpuščenemu nameščencu trimesečna plača. Do tega bi imel on pravico, če bi ga odpustili radi nesposobnosti za nadaljnje opravljanje službe. Njegove družine ne smemo kaznovati zato, ker je mož umrl prej, preden smo mu odpovedali.«

Generalni direktor je napravil nejevoljen obraz, ker ni trpel ugovarjanja. Rekel je:

»Smrt po zakonu prekine službeno razmerje in s tem smo mi prosti vsake obveznosti. Poleg tega moram pripomniti, da je bil knjigovodja Peter že tri mesece za delo nesposoben, a

mi smo mu izplačevali polno plačo v upanju, da bo ozdravel. Torej smo bili zelo dostojni.«

Petrov zagovornik ga je še branil:

»Saj je vendar revež dvajset let delal za nas.«

Generalni direktor je postal nestrpen in odgovoril z rezkim glasom:

»Industrijsko podjetje ni dobrodelni zavod. Predlog mojega kolege kaže sicer njegovo dobro srce, toda v bistvu ni nič drugega kakor podzavesten socialni boljšeizem. Zato ne morem pristati na predlog gospoda kolege.«

Drugi ravnatelji so molčali. Zagovornik vdove je moral utihniti.

Vendar je generalni direktor bral iz oči tega ravnatelja, kaj misli o njem, in to ga je jezilo. Morda ga je bilo tudi sram, da bi obveljal kot stiskač. Zato je drugi dan prijazno nagovoril svojega kolego in mu dejal:

»Dragi prijatelj, o vašem predlogu sem še potem razmišljal. Veseli me, da vam morem sporočiti, da vam le moremo nekoliko ustreči. Našel sem namreč način, kako pomagati vdovi. Tovarniški nameščenec so napravili zbirko. Nabrali so 2.500 frankov. No, pa za toliko ni treba kupiti rož in vencev. Za nekaj sto frankov je že krsta lepo okrašena. To sem že naročil. Ostane torej še dva tisoč frankov. In te bom izročil vdovi.«

Tako je generalni direktor napravil dobro delo z denarjem nameščenec in delavcev.

Pri pogrebu je imel zastopnik generalnega ravnateljstva lep govor. Spominjal se je rajnega kot marljivega moža, ki mu je bilo izpolnjevanje dolžnosti in vdanost podjetju nad vse. Podjetje da je kot velika družina; svojcem izreka najgloblje sožalje. Vdova je glasno zajokala in grob so zasuli s cvetjem. Bil je lep pogreb.

Petrov zagovornik je imel občutek, kot da stoji na trhli deski, ki se lahko vsak trenutek zlomi. Morda, je mislil, stojimo vsi na trhlih deskah.

Navidez odpravljeni problemi vedno znova vstajajo; kar so ljudje neke dobe imeli že za izumrlo, se porodi spet kot novo in skrivnostno.

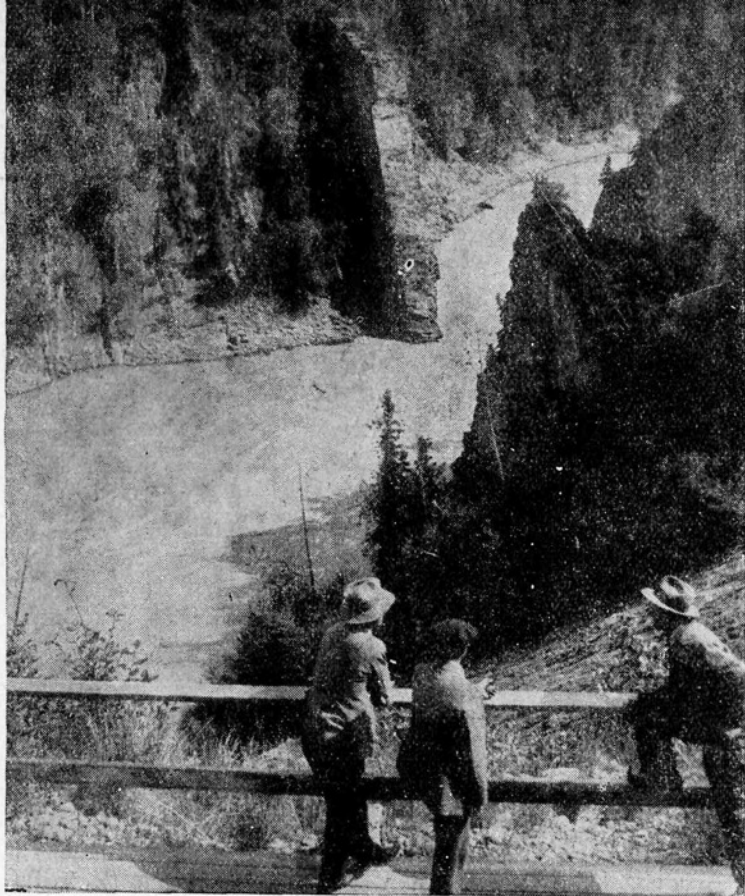
V. Marcu.

Najboljše moje sredstvo je potrpežljivost.

Kardinal Richelieu.

Naročniki, pozor!

Tej številki smo priložili poštné položnice za vse p. n. naročnike, ki so v zaostanku z naročnino ter jih nujno prosimo, da isto nemudoma poravnajo.

Danes vam prinašamo nekaj slik iz svetovno znanih severnoameriških narodnih parkov: Ožina Bulkleyška vrata v parku Rockies v Britanski Columbij.

ERNST TOLLER

Hermann Kesten

Malokatera vest je tako bolešno odjeknila v književnem svetu kakor ta, da si je dne 22. maja znani nemški književnik v emigraciji Ernst Toller v svojem stanovanju v hotelu Mayflower v New Yorku sam pretrgal nit življenja, star komaj 45 let. Ko se je njegova tajnica po opoldanskem odmoru vrnila v njegovo stanovanje, da bi nadaljevala s tipkanjem po njegovem diktatu, ga je našla obešenega v kopalnici. Njegovi znanci tega skoraj niso mogli verjeti; gmotne razmere niso mogle biti vzrok, ker so mu njegova dela dajala dovolj sredstev za preživljanje, in živel je skromno. Pač pa so opazili na njem zadnje mesece globoko potrtnost, zlasti po Češkoslovaški tragediji in po porazu španske republike. Morda je delovala nanj tudi osamljenost, ker je njegova žena, mlada igralka Christiana Grantoff, s katero se je leta 1935. oženil v Londonu, bivala zadnje mesece v Hollywoodu, kjer sodeluje pri filmski inscenaciji Jessnerjevega »Viljema Tella«. — Ernst Toller je bil znan tudi pri nas ne samo po svojih delih, ampak tudi osebno kot strasten zagovornik demokratičnih in humanitarnih načel na kongresu Pen-klubov v Dubrovniku. Po končanem kongresu je prepotoval Jugoslavijo vzdolž in počez in se osebno seznanil z mnogimi našimi literarnimi osebnostmi. — Nemški književnik v emigraciji in prijatelj Ernsta Tollerja, Hermann Kesten, je priobčil toplo pisano biografijo, ki jo priobčujemo v prevodu. T. M.

Bil je velik pesnik. Bil je dober človek. Iz ljubezni do človeštva je govoril, pisal, delal in se boril. Bil je hraber in velikodušen, da je pozabljal sam nase. Nevarnosti in smrti je stokrat brez bojazni gledal v oči, vendar je ljubil življenje. Ni ljubil samo svojega življenja, ljubil je življenje, naj se je pojavljalo kakorkoli. Sovražil je zlobo. V nji je videl nenravnost in izprijenost. Mislec veruje v prvotnost dobrega v svetu. Bil je moralist. Med vojno je postal pacifist. V očigled krivič v današnji človeški družbi je postal socialist. Ali heroizem človekoljubja mu ni postal navada. Ni maral priznati, da bi bile žrtve, zlasti žrtve drugih, neobhodno potrebne za naš

današnji red. Bil je sokratik. Veroval je v edinstvo razuma in dobrote, resnice in pravice, svobode in morale. Ljubil je ljudi vesele, lepe in srečne in boril se je za revne, zatirane in brezpravne. Bil je človekov prijatelj. Celo velik prijatelj lastavic. Zadnje mesece svojega življenja je gmotno prispeval, da bi pomagal blažiti trpljenje ubogih španskih otrok, žrtev strašne državljanske vojne. Z njegovo smrtjo je postal svet revnejši.

Njegovo življenje je bilo čudovito in bogato, bogato na uživanju in bogato na bolečinah, bogato na življenjskih izkušnjah, ki si jih je pridobil s trpljenjem, bogato na delu in uspehih; bilo je tako dramatično, tako polno konfliktov in kontrastov in tako nenavadno, kakor so nenavadna zgodovinska pota samouničujočega se dvajsetega stoletja.

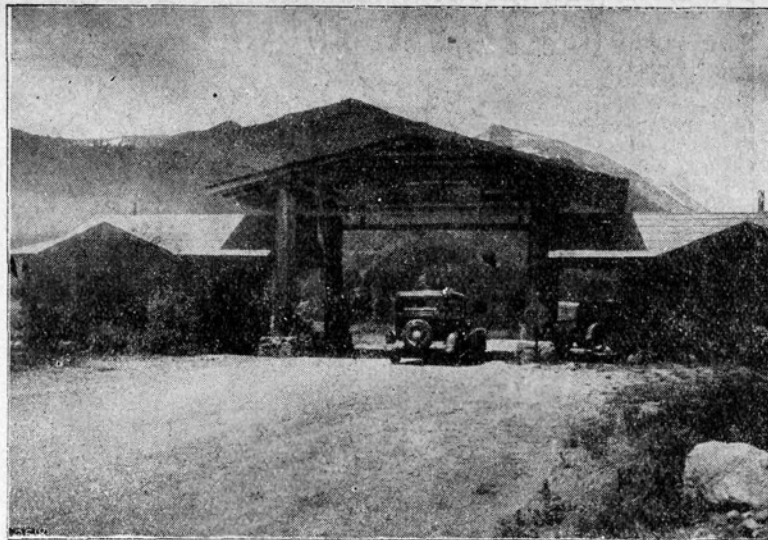
Rojen je bil Ernst Toller 1. decembra 1893. v Zamočinu, majhnem mestecu ob Netzebruchu v Vzhodni Nemčiji (današnja Poljska) od židovskih staršev. V svoji autobiografiji »Mladost v Nemčiji«, ki jo je izdal v emigraciji in v kateri opisuje svojih prvih trideset let življenja, pripoveduje, kako je že kot otrok moral trpeti pod nacionalnim in rasnim sovražstvom in kako je že kot gimnazijec pisal pesmi, drame in časopisne članke. Za bebastega občinskega ubožca Julija, ki so ga iz gole objesti ugonobili in pustili umreti slabše kot žival, je kot deček napisal svoj prvi članek, ki je v njem protestiral proti brezčutnosti ljudi in je imel radi tega svoj prvi konflikt z oblastmi. Ob izbruhu vojne je študiral v Grenoblu v Franciji. Vrnil se je takoj preko Švice v domovino in se je javil med prostovoljce. Na fronti je bil ranjen in leta 1917. proglašen za vojaško službo nesposoben. Potem je nadaljeval študije v Münchenu in v Heidelbergu. Seznanil se je v Rilkejem, čital Dehmelo in Tomasu Mannu svoje prve pesmi, napisal med vojno svojo prvo dramo »Prerojenje«, ustanovil s skupino heidelberških visokošolcev borbeno zvezo za mednarodni mir in za odpravo siromaštva; zvezo je višje armadno poveljstvo prepovedalo in aretaciji se je izognil s pobegom v Berlin. Tu se je seznanil z delavskim voditeljem Kurtom Eisnerjem, s katerim je šel v München, kjer je potem vodil stavke in bil zaprt v vojaški ječi. Za časa revolucije je bil član bavarske revolucijske vlade; v meščanski vojni, ki je sledila revoluciji, je bil general revolucijske armade in si je priporil naslov »zmagovalca pri Dachau«. Po porazu bavarskih sovjetov je bilo na njegovo glavo razpisanih 10.000 mark; skušal je pobegniti, a je bil ujet in obsojen na pet let trdnjavske ječe. V najstrožjem zaporu je napisal več svojih dram, »Masa-človek«, »Naskakovalci strojev« in »Hinckemann«. Pisatelj Georg Kaiser je priporočil ta dela svojemu založniku Kiepenheueru, ki jih je izdal; slavni Reinhardt jih je uprizoril v Velikem gledališču v Berlinu s prodornim uspehom, kakor ga je imel nekoč samo še mladi Schiller s svojimi deli. Medtem ko je ime Ernst Toller zaslovelo po vsem svetu, je pesnik zapravljal svoja najlepša mlada leta v borbi v bedastimi jetniškimi pazniki, ki so mu iz njegove celice prav zahrbtno pregnali njegovo poslednje veselje, lastavičji parček, ki je pod stropom gnezdil. V žalost za to izgubo je Toller napisal svoje najlepše verze, svojo »Knjigo o lastovicah«. Končno so ga izpustili v njegovem tridesetem letu, kratko po nemški blazni inflaciji. Imel je osivele lase in bil je slaven.

Postal je popularen kakor malokateri nemških pesnikov, toda nameril se je na pokvarjeno in suhoparno družbo, ki ni zapustila samo njegovih idealov, marveč sploh vse ideale. Reakcija ga je sovražila in pripravljala nanj atentate. Strankini pristaši iz dni revolucije so mu očitali, da sredi boja ni hotel streljati, ni hotel ubijati. Nemška revolucija je bila razbita, republika prodana, demokracija socialna in dostojna, a brezupna. Toller je v svojem razočaranju napisal grotesko »Hopla, živimo!« Videl je vstajati barbarizem in je napisal komedijo »Sproičeni Wotan«. Toller, sijajni govornik, je nastopal na govornicah. Ustvarjal je pamflete na odru, v knjigi, v časopisih. Potoval je v Rusijo. Nemška revolucija je utonila že v zgodovino. Iz vstaje v Kielu je napravil Toller dramo »Ogenj iz kotlov«. Kot žrtev pristranske in lažnjive justice je napisal igro »Slepa boginja«. Močnejše in bolj gren-

ko kakor večina drugih je doživeljal povratek ljudi v barbarstvo, svaril je, prerokoval, trpeči prerok, kakor malokateri.

Ko so nacionalsocialisti prevzeli oblast, se je nahajal v Švici. Živel je v izgnanstvu v Londonu in v New Yorku, izdal svojo avtobiografijo pri Queridi v Amsterdamu ter pisal nove igre, ki so izšle v angleščini. V emigraciji je bojeval svoj dobri stari boj naprej, za svobodo in za pravico, za preganjane in zatirane, za nedolžne žrtve. Pomagal je neštevilnim posameznikom, da desetisočem, kakor na primer letos gladnim španskim otrokom. V smrt sta ga gnala obup in zmedenost. A dokler je živel, je ljubil ljudi in za nje deloval. Ni bil svetnik; a če so na zemlji dobri in sočutni ljudje, je bil on med njimi. Če so ljudje, ki rajši trpe krivico, kakor bi jo komu storili, ali pa da bi ob storjeni krivici svojemu bližnjemu ostali brezbrizni, je bil on tak človek. Če so ljudje, ki ljubijo življenje in ki so pripravljeni boriti se, da bi ga bilo vsem vredno živeti, je bil on med njimi. Bil je mož, ki mu pomeni biti dober — za dobro se boriti. Imel je včasih slabosti, a nikdar zlobe. Včasih je kje manjkal, a je to odkritosrčno priznal in obljubil, da se bo poboljšal. Bil je lep človek in ljubljen od moških in žen in znal je občevati z ljudmi iz vseh stanov in iz vseh dežel in jih pridobiti zase in rad je ugajal drugim, a kljub vsem svojim uspehom je ostajal skromen, rajši je dvomil o sebi kakor o drugih, spoznal in spregledal je zlobne, a nikdar ni podlegel sovraštvu do človeštva.

Bil je moj prijatelj. Ne mogel bi najti boljšega prijatelja. Če pomislimo na njegov žalosten konec, če smo ga opazovali v njegovi melanholiji, ki ga je včasih napadla in ki jo je pripisoval posledicam ječe, ne bi mogli verjeti, kako vesel, poln življenja, kako blag in poln humorja je bil. Kako veselo se je znal smejati. Kako je ljubil smeh! Kako je ljubil življenje in njegove užitke! Kako je ljubil ljudi, svet, in predvsem svet poezije, nemške govornice. On, ki je videl tako velike uspehe, ki je povsod, kjer je nastopal kot pesnik, bil obenem mojster in učitelj, ni našel nikoli zadoščenja, vedno je hotel več in bolje delovati, hotel se je vedno učiti, kar naprej delati. Lju-

Vzhodna vrata v Rocky Mountainski park.

bil in poznal je svoje delo kakor malokateri. V nemški drami je ustvaril novo razdobje. Verzi njegove »Knjige o lastovinah« ne bodo nikdar ugasnili. Nemščina nima mnogo avtobiografij, ki bi se mogle po odkritosrčnosti, življenjskem pozitivizmu, sijajni in čisti prozi, meriti z njegovo.

Poleg v članku navedenih del je Toller napisal še množico knjig, romanov in reportaž. V ječi je napisal poleg »Lastavičje knjige« še dve zbirki pesmi: »Pred zero« in »Dan proletarijata«. Pomembna je potovalna reportaža »Moskva—Madrid«, ki je obenem z avtobiografijo »Mladost v Nemčiji« izšla tudi v srbohrvaškem prevodu. V slovenščino sta prevedeni dram »Hinkeman« in »Naskakovalci strojev«.

T. M.

P. S. »Knjigo o lastovinah« priobčujemo v prevodu pesnika Mileta Klopčiča v prihodnji in naslednji številki. Uredništvo.

D O R A

Maksim Gorki

Osem jetično bolnih. Najbolj muhasti ljudje, ki si jih morete misliti: ako se dvigne telesna temperatura za dve, tri črte, je bolnik skoro nerazsoden od strahu, pobitnosti in besnosti.

Bacil jetike ima smešno lastnost: prav ko hoče moriti, draži žejo po življenju. To se kaže tudi v povečani spolni razdražljivosti, ki je spremljevalen pojav sušice in pogosto prav pred koncem, ko je že smrti zapisan bolnik trdno prepričan, da bo ozdravel. Mislim, da je patolog Strümpell imenoval to stanje »upanje jetičnih«.

Osem takih bolnikov je stregla v nekem zavodu na Krimu sobarica Dora, bitje, za katero se ni moglo vedeti, kateri rasi pripada. Včasih se je izdajala za Estonko, drugič za Karelko. Govorila je tavrsko narečje, to se pravi ruski s tartarskim in armenskim naglasom.

Bila je velika in debela, toda lahka v nogah; njene kretnje so bile gibčne in urne. Imela je dobrodušen konjski obraz, na njenih ustnicah se je igral masten smehljaj, nekaj od masti tega smehljaja je ležalo tudi v njenih velikih očeh, ki so imele barvo španskega bezga. Ako je bila zamišljena, so postale te tope oči motne, njen pogled je dobil svinčeno težo.

Bila je brez vsake šolske izobrazbe in neumna; posebno neumna prav takrat, ko je hotela biti modra. Bolniki so ji radi tega rekli, ne ravno zelo duhovito, »dura« (neumna baba).

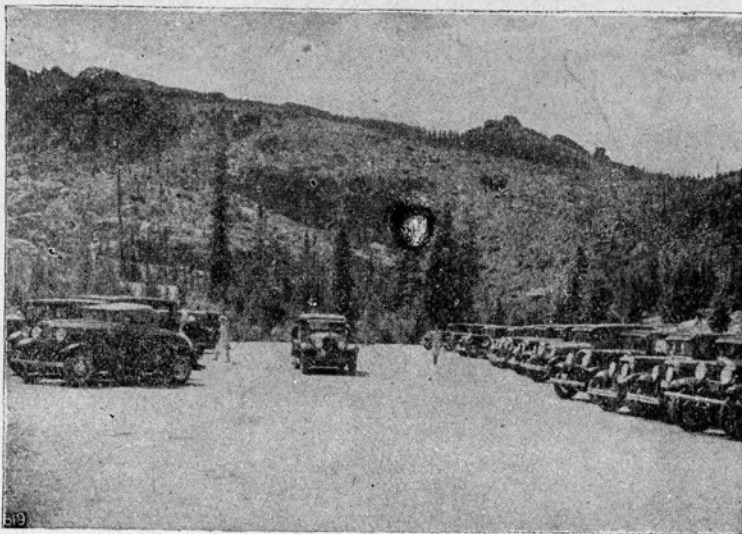
To pa ni bogvekakovo žalilo debelega dekleta in ji ni pre-

gnalo smeha. Dora je skrbela za bolnike kakor mati za otroke. Ako so se jetični moški pohotno dotaknili s svojimi sivimi, znojnimi rokami njenega toplega, zdravega, bujnega telesa, je mirno s svojo veliko rdečo roko odrinila te potne, bedne roke umirajočih:

»Ne lipati! S to nespodobnostjo si samo škodujete.«

Z veliko vztrajnostjo so se trudili za njo moški iz vseh mogočih dobro življenjskih stanov: trgovci, podjetniki in neki mračni, težak ribič, vdovec — vse je privlačevala njena groba, mesnata lepota, njena zdrava moč, njeno veselje do dela, njen ravnodušen značaj; vsakdo je hotel imeti to mirno, blago, človeku podobno bitje, da bi mu delalo za vse življenje. Toda ona se je obnašala napram moškim tako, kakor se vede svobodni, bogat človek, ki natančno ve, kdaj in kako mora najbolje dati nekaj od svojega kapitala. Odklanjala je vse snubce — z istim neumnim, toda pomirjujočim smehljajem, s katerim je poslušala večne želje bolnikov in se s svojih prsi branila njihovih vsiljivih nežnosti.

Njej je bilo vroče še ob dnevih, ko je pihal sever ali ko je megla zavila v motno mokroto ta zavod, majhno hišo na hribu, in ko so v suknje in plede zaviti bolniki preklinjali vreme. Ponoči, ko nas je vse spravila k počitku, si je Dora zavila črno ruto z rdečo rožo v kotu okrog glave, stopila ven na verando, padla na kolena in dolgo molila pred mojim oknom in vzdihujoče gledala proti nebu:

Prostor za parkiranje avtomobilov v Rocky Mountainskem parku v višini 2700 metrov.

»O. sveta mati božja ... Kristus, naš Bog! In ti veliki svetnik Nikolaj! ...«

Liričnih ali pesniških nagnjenj na Dori ni bilo opaziti. Nič ji ni bilo za rože in bila je mnenja, da delajo samo smeti po sobi. Ko se je neko noč bolnica, ki je hirala za tuberkulozo črevesa, veselila nad sijajem neba in zvezd, je Dora prekinila njeno vzhičenost z besedami:

»Nebo je kakor jajčnik.«

Prišel je deveti bolnik. S trdom in težko sopeč je stopal po stopnicah na verando, se trdno držal ograje in rekel Dori:

»Kaj, trden fant sem jaz? Pravi hrust?«

To je bilo hkrati žalostno in veselo rečeno. Smehljajoč se je ogledoval visoko dekle in gledal na vršička njenih velikih prsi.

»Oho, vi pa ste v stanju«, je hripavo spravil besede na dan in hlastno lovil sapo. »Vi me boste ozdravila, kajne?«

»Seveda«, je odvrnila Dora in armensko zategnila besedo.

On je imel obraz sove z okroglimi mačjimi očmi, navzdol zavrit nos in črne brke; zloben, porogljiv obraz.

Od tistega dneva se je Dora kot začarana vsa spremenila, kar je bilo za nas druge zelo neljubo. Pozabljala je, za kaj smo jo prosili, naše sobe je le površno pospravljala, na pritožbe in očitke je odgovarjala samo z jeznim godrnjanjem in v njenih konjskih očeh se je zasvetil nekaj pijan sijaj. Bilo je, kot da je nenadno oglušela in oslepela, vedno je obračala svoje oči proti verandi, kjer je ležal, kašljal in sopihal mali študent Filipov, ki je spominjal na sovo. Vsako prosto minuto je stekla k njemu in po solnčnem zahodu je izginila v študentovi sobi, odkoder jo je bilo zelo težavno priklicati.

On pa je umiral. Prav na poseben način se je približeval smrti: smejal se je, šalil, poskušal žvižgati popevke iz operet, pri čemer ga je pa oviral kašelj. Nekaj narejenega je bilo na njem, nekaj kljubovalnega, skoro ciničnega, pa to je bilo samo umetno.

»Kako vam ugajajo, kolega, vse te bedarije?« me je vprašal in pri tem mežikal s svojimi mačjimi očmi. »Kako vam ugaja vse to: dan in noč, rojstvo, ljubezen, veda in smrt? Kako? Smešno, kaj ne? N' est-ce pas?, kakor pravijo Francozi. Posebno smešna pa je za šestindvajsetletnega človeka, kakor sem jaz, ... Dora!«

Nekje je zaropotala posoda, ali je bilo slišati, da se je nekdo zadel ob pohištvo, in potem se je pokazala Dora in s široko odprtimi očmi čakala, kakšna povelja bo imel za njo ta človek.

»Moja ljuba slonica, prinesite mi vendar grozdja, pa hitro prosim!« je zapovedal in se potem obrnil k meni.

»Skrajno neizobraženo in celó nekako topo bitje!«

Sovražil je druge bolnike in se strupeno rogal njihovim komičnim stranem. Zato ga tudi drugi niso mogli. Z menoj

se je spoprijateljil, ker je bil velik ljubitelj literature. To naju je zblížalo.

»Literatura je najboljša iznajdba človeštva«, je dejal in si obližnil ustnice s svojim sivim jezikom. »In kolikor bolj je oddaljena od življenja, toliko bolj.«

Imel sem vtis, kot da ne umira toliko za tuberkulozo kakor za nekim velikim duševnim pretresom.

Umrl je na devet in šestdeseti dan svojega bivanja v zavodu in fantaziral je še, ko je ležal v zadnjih vzdihljajih:

»Fima ... vse svoje življenje ... samo tebe ... tebe ljubim ... vedno, o Fimočka ...«

Sedel sem na njegovem ležišču ob njegovih nogah, dočim je Dora mračno stala pri njegovem vzglavju. Ihtela je in s svojo veliko roko božala suhe lase umirajočega. Pod pazduho je tiščala neki zavitek.

»Kaj govori?« je vprašala in se nemirno vzravnila. »Kaj je to: Hvima?«

»To bo dekle ali žena, ki jo je ljubil ali jo še ljubi.«

»On? Njo? Hvimo?« je vprašala glasno Dora, vsa začudena. »Kaj še, on ljubi mene! Odkar je prišel k nam, je ljubil mene ...«

Potem je spet poslušala Filipovo mrzlično govorenje, razprla oči, si s predpasnikom obrisala poten obraz in mi vrgla zavitek v naročje:

»To je njegovo mrtvaško oblačilo: hlače, srajca, čevlji.«

In tiho odšla.

Čez dvajset minut je študent Filipov nehal fantazirati. Pogledal je zelo resno na črn kvadrat okna na beli steni, vzdihnil, hotel še nekaj reči, kakor se mi je zdelo, pa mu je obtičalo v grlu, in njegovo majhno do kosti izčrpano telo se je mirno stegnilo.

Šel sem po Doro. Stala je na verandi in gledala v nižino, kjer se ni dalo več ločiti neba od morja, oba sta bila enako temna. Obrnila mi je svoj debel obraz in čudil sem se, ko sem videl, kako temen je.

»Mrtev je! Pojdite, oblecite ga, Dora!«

»Nočem.«

Strgala je z nogo po tleh, kot da hoče pohoditi pljunek.

»Nočem«, je ponovila. »Takega človeka sploh ne maram videti. Samo pogledajte, kakšen je bil! Vedno je govoril, da me ljubi, pri tem ...«

»Pa saj ste videli, da je umiral.«

»Kaj se to pravi? Seveda sem videla, saj nisem slepa! Za svojih nekaj grošev sem mu kupila še mrtvaško oblačilo. Takoj sem videla, ko je prišel, ah, sem si mislila, ta mora umreti! Saj vsi umrô. Toda zakaj me je varal?« »Nikdar«, je rekel, nisem ljubil drugega dekleta. »No dobro, vzemi, tu imaš dekle ... Umri mirno, toda varati me ne smeš ...«

Govorila je tiho, kot da sploh ne misli na to, o čemer govori. In nenadoma se je spustila v tak jok, s tako divjo bolestjo, kot da se je polila s škafovm vroče vode in se oparila.

»Pojdite, Dora!«

»Pojdite vi, oblecite ga vi, če ste tak dober človek! Jaz, jaz ne, jaz ne maram. Saj meni vendar ni bil kar tako ... samo za šalo!«

»Jaz ne znam oblačiti mrtvih.«

»Kaj me to briga! Jaz sem mu pa samo tujka.«

»Da, toda zdaj je mrtev.«

»Kaj se to pravi? Ne govorite mi več o tem, ne maram ga videti. Ne varaj ...«

Ko sem potem oblačil mrtvega Filipova, sem slišal tih, toda pretresljiv jok. Pohitel sem na verando.

Človek ima včasih tako posebno vroče, divje solze — take solze je točila zdaj Dora, medtem ko je klečala na kolenih in z glavo glasno butala ob ograjo — jokala je in tulila, vreščala in vpila nesmiselne, nenaravne besede:

»Ti moja žalitev ... moja groza ... moj mali ... otrok, nepozabljeni ...«

Od kaménega denarja do bankovca

Človekova potreba po denarju je ustvarila vse mogoče oblike. V Novi Kaledoniji uporabljajo morske školjke za denar. Te školjke zvežejo na verižico, ki se zapenja z leseno, izrezljano glavo, ki predstavlja strašno spako. Na višji stopnji je denar iz školjk na Salomonovih otokih, ker tu predelujejo te školjke v okrogle ploščice, pri čemer je investirano človeško delo za izdelovanje te vrednote. Pomislimo, da se v vrednosti našega zlata izraža tudi v njem investirano delo. Fino polirane ploščice iz školjk so dražje od surovih. Čim manjše so te ploščice, tem dragocenejše so. Tudi delfinove zobe rabijo na Salomonovih otokih za denar. Dragocenost tega denarja je v tem, da je silno težavno loviti delfine.

Na Karolinah imajo kamen denar. Kameni novci so okrogli in na sredi preluknjani. Imajo premer od 10 cm do 3 metrov. Največji novci tehtajo po nekaj sto kil. Kaj naj počno bogati divjaki s takim težkim denarjem? Približno isto, kakor Rockefeller z milijardo dolarjev. Na Celebesu imajo svilene bankovce.

Kako je bilo s starim rimskim denarjem (pecunia)? Prvotno so Rimljani rabili za denar živino. Hiša je stala na primer petdeset goved. Ko je rimska civilizacija napredovala od primitivnega agrarnega gospodarstva od manufakture, so prišli v rabo bakreni in bronasti novci, ki so predstavljali goveda. Kovina je bila tedaj redka in je novec res predstavljal vrednost živali, upodobljene v reliefu.

Ves primitivni denar je blago. Šele z bankovcem je dobil denar bolj abstraktno obliko, ne da bi se ločil od pojma blaga.

Denar ima trojni značaj: kot blago, kot menjalno sredstvo in kot merilo vrednosti. Trojica v eni obliki.

Današnje zlate valute sloné na sicciji, da se dajo bankovci zamenjati za zlato, nakopičeno v kletah novčnih bank. Okrog teh kletí je velika skrivnost. Razen nastavljenih čuvajev nima nihče dostopa do njih. Tako kletí velike države si moremo predstavljati tako-le:

Podzemsko jezero. Pod jezerom, nekaj sto metrov pod zemeljsko površino, ogromna zgradba iz železo-betona. Tajni hodniki vodijo v to zavetje, ki je varno pred najtežjimi bom-

V Stanleyevem parku kraja Vancouver drži cesta pod deblom ogromne cedre.

bami. Hodniki so obdani s težkimi odklopnimi ploščami. S strojniciami opremljeni forti zapirajo dohod k vratom. Orožja, municije in hrane je nakopičene v teh kletih za nekaj sto mož, ki lahko vzdržé obleganje nekaj let. Kleti imajo svojo lastno električno centralo. Poseben sistem dovaja svež zrak. Čim manj ljudi sme vedeti, kje so te kleti in kako so zgrajene.

Tako se čuva zlati zaklad, na katerem sloni današnje kapitalistično gospodarstvo. Vedno redkeje vidi navaden smrtnik skrito zlato, ki postaja pravljično.

Praktične uporabne vrednosti zlati zaklad nima. Tem večji je fetišizem (malikovavstvo), ki določa vrednost zlata.

Današnja doba je obdržala načelo primitivnih ljudstev s tem, da smo proglasili za denar in dvignili v božanstvo neko blago, čigar sijaj in barva nam najbolj ugaja in ga umetno predelujemo in krasimo. To blago, proglašeno za denar, naj bi nam služilo, hkrati nas pa obvlada kot pravljični bog. Naša domišljija je ustvarila okrog tega blaga vse mogoče legende. Navadno ljudstvo veruje v to. Ljubitelji tega božanstva se pa skrivnostno smehljajo.

O tem razmišljati je nevarno.

J. M.

Tone Maček

PESEM GLADUJOČEGA KITAJSKEGA LJUDSTVA

(K Žiškovi vprizoritvi »Breskovega cveta«).

Tamkaj v dvorih pozlačenih
mečejo meso v pomije,
zunaj pa, na blatnih cestah,
ljudstvo po odpadkih rije.

Cementni dobički, delavske plače in javna dela

Vedno več ljudi opozarja merodajne faktorje, naj bi pri javnih delih poskrbeli, da se spremeni nesorazmerje med dobički podjetij in med prenizkimi delavskimi mezdami, saj mora biti pri javnih delih glavni namen pomagati ljudem do zaslužka in je treba ravno dobiček privatnih podjetij omejiti na minimum, ker ne gre, da se iz javnih sredstev in občin koristnih namenov okoristi ena delniška družba.

V zadnji številki »Tehnika in gospodarstvo« pa navaja inž. Nagode številke o bajnih dobičkih, ki jih mora delati pri nas kartel cementa, ki pride povsod v poštev pri javnih delih. V razpravi beremo med drugim:

V naši državi se nahaja 13 tovarn cementa, nameščenih največ v neposredni bližini uporabnih ležišč hribinske surovine. Lastniki teh

Srečanje v višini 2000 metrov. Tudi prometni stražniki so v narodnih parkih, da se ponudijo kot vodniki ali pa pomagajo pri slučajnih nezgodah.

naprav so se povezali v »Savez jugoslovanske industrije cementa« (1934) in so po novelizaciji uredbe o kartelih (1935) organizirali skupno prodajo proizvoda preko centrale v Beogradu in podružnic v Splitu, Zagrebu in Ljubljani. Njih kartel je registriran v ministrstvu za trgovino in industrijo pod imenom »Cement« a. d.

Po podatkih, zbranih od gg. ing. R. Cerovića in arh. J. Šafařika, so bile tovarne modernizirane v letih 1925/33. ter je bila dvignjena s tem njih kapaciteta letno od 30 na 160 tisoč vagonov. Poleg velikih splitskih tovarn je v družbi moćni »Beoćin«, ki je odkupil »Croatia«, »Rajlo« in dve mali dalmatinski tvornici. V zadnjih treh je obrat namenoma ustavljen. »Trbovlje« so osredotoćile svoje delo, in naprave v Zidanem mostu mirujejo. Južnosrbski gospodarstveniki-domaćini so l. 1935. osnovali »Lepenac«, ki ga je kartel šele po borbi pripravil do pristopa. V jugoslovansko cementno industrijo je investirane cca 900 milijonov dinarjev kapitala, ki je po ogromni večini nenaroden: mađarski, italijanski in francoski.

Proizvodnja in potrošnja cementa je razvidna iz priobćene razpredelnice. Dasi smo bogati na surovinah in je naše gospodarstvo še tehnićno neizgrajeno, ga trošimo v državi primeroma malo. Naše povprećje cca 25 kg na osebo in leto zaostaja za presekom drugih držav (100 do 200 kg).

Leto	T. P. D. proiz- vodnja v 1000 t	Državna proiz- vodnja v 1000 t	Izvoz v 1000 t	Cene cementa za 100 kg	
				T.P.D. doma	Izvoz
				din	
1929	43·6	874	459	51·—	35·04
1930	39·2	860	497	50 —	36·04
1931	63·5	893	417	47·—	32·02
1932	50·5	665	362	52·—	17·10
1933	39·5	650	360	52·—	16·70
1934	33·5	682	420	52·—	15·00
1935	36·9	785	493	52·—	15·80
1936	58·5	643	246	52·—	18·30
1937	67·3	591	119	48·05	25·00

Proizvodni stroški cementa znašajo po nekih navedbah kartela din 33—/100 kg. Nasproti temu ugotavljata že omenjena gospoda na temelju podrobne razćlenitve izdatkov za: kurivo, delovno silo, po-

gon, obće in upravne stroške, amortizacijo, manipulacijo in odpremo robe do vagona ali ladje, da stane izdelava le din 11·80 v velikih, odnosno din 14·50 v manjših tovarnah. Ing. B. Nešović prihaja do podobnih zaključkov, ko napram navedbam kartela dožene, da »Cement« prodaja na domaćem trgu svoj proizvod s 100% dobićkom.

Za pravilnost cenitev navedenih gradbenikov govori vrsta dejstev: Cena cementa na inozemskih tržišćih je bila v času svobodnejše konkurence n. pr. 9 do 10 Kć. Cement je veljal še l. 1937. na berlinskem trgu, torej obdavćen, din 48.— in na bivših avstrijskih din 42.—, to pa ob mnogo višjih davščinah in proizvodnih stroških, kot so naši. Po podatkih razpredelnice je bila pretežna množina našega materiala izvožena v inozemstvo. Pri tem je popolnoma gotovo, da tvornice sploh niso mogle oddajati cca 60% svoje proizvodnje pod ceno na svetovni trg. Po računih gg. C. in Š. se je gibal namreć v letih 1932. do 1937. izkupićek za 100 kg cementa, prodanega v inozemstvo, med din 15.— in 25.—. Tudi najnovější nenadni popust cen, ponuden s strani »Cementa« državi, dokazuje, da produkcijska cena, ki jo je navajal kartel, ni ona spodnja meja, pod katero bi mogle obratovati tvornice le v izgubo.

Prodajne cene. Za gibanje cen cementa je važno osnovanje »Saveza« (1934), kartela in pristop »Cementa« v mednarodni kartel (1936). Postopoma se je omejevala konkurenca in vedno tesneje je bil organiziran kapital za obvladovanje cen na zašćitenih domaćih trgih.

Vzgleđ tarifne politike JDŽ, ki ni šla v pravo smer, je primer, ko se je na južnosrbskem trgu pojavil cement še ne kartelirane tvrdke »Lepenac« ter je ceno vagona cementa znižal od din 8000.— na din 6000.—. »Cement« je uspel tedaj in izposloval take specialne tarife, da je stal prevoz Metković—Strumica (920 km) le din 580.— po vagonu već od prevoza General Janković—Strumica (170 km). Tako je »Cement« plaćeval za km din 2·50 in »Lepenac« din 7·71. Stroške dumpinga, ki ga je kartel izvedel v Južni Srbiji, je kril na drugih roćroćjih domaćega tržišća, ceneni prevoz pa mu je plaćevala naša skupnost. (Po podatkih: gg. B. Žeraića in T. Tasića.)

Na polju carinske zašćite je dosegla domaća industrija cementa tako mero (4 zlate franke za 100 kg), da bi podarjeni tuji cement pri tej carini, državnih in samoupravnih davkih ne mogel konkurirati domaćim tovarnam. (Ro podatkih: gg. R. Cerovića in J. Šafařika.)

Nato zaključuje inž. Nagode:

»Preden prićne država z velikimi cestnimi in drugimi gradbenimi deli, bi bilo na vsak naćin potrebno, da razćistimo vprašanje dobavnih cen stavbnega materiala in jih spravimo v sklad z mezdami zaposlenega delavstva ter finanćno silo naše skupnosti. Pooblastilo finanćnega zakona daje vladi moćno orožje v zašćiti konsumentov.«

IGRALSKI ABECEDNIK

I. M. Rapoport

(Četrto nadaljevanje.)

Vsak naj izvaja podobne vaje za krepitev tega občutka (v gozdu, na polju, v čolnu na reki, doma v sobi itd.). Nato se pa pogovorite med seboj, komu se je posrečilo v največji meri doseči videz resničnosti.

Istočasno s temi vajami pa nadaljujte še z vajami, ki služijo za to, da se v vas razvije čut, ki vam pomaga, da lahko takoj in v vsaki situaciji najдете odnos do okolice, dogodkov na odru in do soigralcev. N. pr.: pridete domov in najдете pismo z veselimi ali žalostnimi sporočili. Najdete odnos do palice, kot da bi bila puška, kača, glasbeni instrument ali kaj podobnega. Dva izmed tečajnikov naj gresta na oder in naj postavita molče brez besed med seboj odnos, kot da se eden drugega boji, eden drugemu ugajata, sta jezna eden na drugega itd. Pri tem imejte pred očmi, da se boste do svoje okolice toliko bolj primerno obnašala, čim obsežnejše, čim natančnejše bo vaše upravičenje. Upravičite n. pr. v vaši s pismom svoj odnos na ta način, da določite, kakšno je to pismo, od kod in od koga prihaja, s kakšnim sporočilom itd. V prepiru pa: zakaj je prepir nastal, kje je nastal, zakaj ste tja prišli itd.

Rekonstrukcija fizičnih dejanj

Preidemo na naslednjo komplicirano vajo, ki naj služi za to, da si znamo ustvariti odnos do določene stvari: na rekonstrukcijo telesnih kretanj in dejanj. Poizkusite n. pr. prižgati petrolejko, ne da bi jo imeli zares pred seboj in to brez vžgalic. Izvršite to delo takorekoč s predmetom, ki si ga le predstavljate in ki živi le v vaši domišljiji.

Pri tem se spomnite, kako pri tem delu navadno ravnamo z vžgalicami, kako vzamemo z luči cilinder, spomnite se velikosti svetilke, teže in snovi, iz katere je narejena. Vzemite vse to v poštev in vse to dejanje izvršite, kolikor se da natančno. Če šivate — napeljujete nit, ki živi v vaši domišljiji, v šivanko, ki si jo predstavljate, in prišijte namišljeni gumb. Izbrati si morate za vajo enostavno dela, ki ste jih vajeni: sekajte drva, lovite ribe, perite, likajte, pišite pismo itd. Ta dejanja v mislih rekonstruirajte in jih na to z namišljenimi predmeti do zadnje podobnosti natančno ponovite.

Vsak naj si izbere poljubno delo, se naj doma vadi in nato v tečaju vajo ponovi.

Navzoči naj ga korigirajo, sam pa naj stremi za tem, da vajo izvrši s kar se da veliko natančnostjo in prepričljivostjo.

Pri izvajanju vaje upoštevajte vsa načela, ki smo jih do sedaj obdelali: Pozornost na bo organsko koncentrirana na ta ali oni predmet, svoje mišice morate obvladati, upravičite s pomočjo ustvarjajoče domišljije svoj resen odnos do predmeta, ki živi v vaši domišljiji.

V naslednjem poglavju bomo začeli s popolnoma novim delom, s študiranjem dejanj, gibov in kretanj na odru. Še prej bomo pa poizkusili najti možnost, da uspešno uporabimo vse, kar smo do sedaj predelali, za tekoče delo na kaki vlogi.

IV.

Odersko dejanje

Če odpremo katerokoli knjigo, ki se bavi z oderskimi komadi, bodisi da vsebuje dramo, komedijo, opereto ali karkoli že, naletimo takoj na prvi strani na te-le besede: V toliko in tolikih dejanjih, sodelujejo te-le osebe. Žu tujka za besedo igralec — akter — pomeni: sodelujoči, t. j. tisti, ki dela v skupnosti z drugimi. Igralčeva naloga je, da ustvarja oderske pojave s posnemanjem človeških dejanj.

Če premislite življenje kateregakoli človeka, vidite, da obstoja iz samih dejanj, da vsak človek neprestano dela. Seveda moramo to prav razumeti: ni nujno, da se dejavnost izraža le na zunaj, t. j. z gibi in dogodki, ki privedejo do tega, da se položaj človeka izpremeni, dejavnost je lahko notranja, ki se odigrava v človekovi notranjosti in ki v njem povzroči spremembo prejšnjega stanja.

Ob počitnicah se nasele študentje v parkih ter skrbijo za red in čistoto.

Vzemimo, da premišljuje, kako dejanje, se odločite in ga izvršite. Ali lahko presodimo, kdaj je bila naša dejavnost večja: ali ko smo premišljevali o dejanju in se zanj odločili, ali ko smo ga izvedli. Brez prejšnjega sklepa (notranja dejavnost) ne bi prišlo do dejanja (zunanja dejavnost).

Svet, ki nas obdaja, vpliva na nas po naših čutilih (sluh, vid itd.) in se zrcali v naši zavesti (mišljenje, čustva). Mišljenja in čustva, ki v nas nastanejo, pa vzbude določena dejanja, ki zopet vplivajo na našo okolico. V teh učinkih in protiučinkih obstoji ves življenjski proces. Zunanja dejavnost je z notranjo nerazdružljivo povezana in pride do izraza kot njen rezultat.

V verigi teh menjajočih se učinkov ni niti en moment našega ravnanja in dela zastoj. Celo taki momenti, za katere navadno pravimo, da so nedejavni, brezpogojno učinkujejo na zunaj. Ta nedejavnost je vedno le navidezna. N. pr.: Ker je kretničar nedejaven, se dva vlaka trčita; ker je nedejaven nočni čuvaj, se tatovom tatvina posreči.

Blagoslovitev nekega londonskega cirkusa

Navidezna nedejavnost je vzrok cele vrste kompliciranih učinkov in dogodkov.

V čem se razlikujeta oderska in življenjska dejavnost?

1. V življenju učinkujejo na naša čutila resnični, realni predmeti, ki vzbudé v nas odgovarjajoča čustva, mišljenja in dejanja, medtem ko na odru ti predmeti ali sploh ne obstajajo, ali pa so dani le pogojno. Zato moramo oderske objekte s pomočjo domišljije oživeti, da pride do odgovarjajoče reakcije. Ravno zato mora imeti igralec lahko razdražljivo in bogato ustvarjajočo domišljijo. (Glej poglavje o upravičenosti in oderskih odnosih!).

2. V življenju pride do dejavnosti često nezavestno, ne da bi se zavedali vzrokov, ki naj določajo naša ravnanja, smotrov, ki jih bi s svojo dejavnostjo zasledovali, medtem ko moramo na odru vedno vedeti, kaj in čemu delamo.

Igralčeva naloga na odru

Zasledujte vrsto menjajočih se dejanj med sodelujočimi osebami in njihovo okolico. najdite in pokažite vzroke, ki so povzročili to ali ono dejavnost, ozirajte se na smoter, ki ga z dejavnostjo zasledujejo. S tem najdete pravilno pot do ustvaritve oderske osebe. Neobhodno potrebno pa je, da igralec izvaja ne le kretnje in izgovarja besede, ki jih zahteva vloga (zunanja dejavnost), ampak se mora tudi potruditi, da hoče natančno to, kar hoče oseba, ki jo predstavlja. (To je notranja dejavnost). Ugotoviti moramo, kakšen smoter zasledujemo, kaj hočemo doseči v danem trenutku s svojo navzočnostjo na odru.

Rekli smo, da se mora igralec potruditi, da naravnost prisiliti, da hoče natančno to, kar hoče oseba, ki jo predstavlja, da se mora torej s pomočjo svoje volje navdušiti, da bo zmožen izpolniti nalogo, ki si jo je zastavil. Podlaga oderske dejavnosti je torej volja.

Enkrat smo že primerjali igranje na odru z otroškim igranjem. Vrnimo se k temu primeru: Otrok mora predvsem imeti veselje, voljo do igranja. Če to izgubi, se neha igrati. Tako mora tudi igralec svoje veselje do nastopanja na odru zavestno voditi, se mora hote navduševati za odersko dejavnost ves čas, dokler stoji na odru.

Seveda s tem, da smo primerjali igranje otroka in igralčev nastop na odru, in še z daleka nismo izenačili. To primeremo smo uporabili le, da bi bolj pokazali na bistvo oderskega igranja s tem, da smo izrabili to, kar je skupnega nezavednemu, otroškemu in zavestnemu oderskemu, na višji stopnji stoječemu igranju.

Trije elementi igralčeve naloge na odru

Bistveni sestavni deli igralčeve naloge na odru so:

1. Dejanje — kaj delam.
2. Smotrnost — zakaj delam,
3. Način — kako delam.

Oba prva elementa igralec zavestno določi in kot njuna izpolnitev nastopi mehanično tretji element. Primer:

1. Udarite z roko po mizi (dejanje).
2. Da bi vpostavili mir na kakem zborovanju (smoter).
3. Radi tega udarite na poseben način (način).

Pri isti vaji si postavimo drug smoter:

1. Udarite.
2. Da bi poizkusili trdnost mize.
3. V odvisnosti od tega novega smotra nastane drug način trkanja — trkanje, ki ima drugačne lastnosti, kot v prvem slučaju. Še en primer:

1. Udarite.
2. Da bi prestrašili prijatelja, ki je za mizo zaspal.
3. Trkanje bo zopet drugačno. Torej: če se izpremeni »zakaj« (smotrnost) se izpremeni tudi »kako« (način).

Izmislite si več podobnih vaj! Važno je pa, da nikdar ne mislite, kako boste kaj naredili, ampak koncentrirajte se na to, zakaj kaj naredite. Če to storite, nehoté najdete pravi način za izvedbo dejanja.

Vadite na ta-le način:

Greste k prijatelju, da mu poveste neprijetno novico, ali mu prinesete dar, ali da ga oštejete. Pri vseh teh vajah pa morate upoštevati vse, kar smo do sedaj predelali: odnos do okolice. Upravičenje s pomočjo domišljije. V vsakem slučaju morate brezpogojno vedeti:

1. Komu nesete sporočilo, od koga ga nesete in kakšno je to sporočilo.
2. Kakšno je darilo, s čim je v zvezi (mogoče ima prijatelj god ali rojstni dan).
3. Zakaj ste jezni na prijatelja, kaj vas je pripravilo do tega, da ga hočete ošteti.

Postavite si celo vrsto oderskih nalog! V začetku naj bodo zelo enostavne, brez soigralca in če že z njim, najdite za to tako upravičenje, ki vam omogoči, da se na soigralca lahko brez besed obrnete. Na primer: Prišli ste obiskat kakega tovariša, ki pa je odšel na sprehod ali pa spi. Skratka: najdite tak položaj, ki vam bo omogočil ne-

kaj časa kretati se molče, tako, da bo vaše molčanje naravno. Za primer sledeče vaje:

1. S prijateljem stanujeta skupaj v eni sobi, a ne govorita, ker sta se pred kratkim skregala. Čutite se krivega in se hočete z njim sprijazniti.

2. Pospravljate svojo sobo. Vajo lahko na to komplirate: n. pr.: pospravljate, ker boste dobili goste, čakate na nje, se preoblečete, toda ravno tedaj dobite pismo z neugodnimi poročili, hitro morate pospraviti svoje stvari in oditi na vlak.

3. Domov prinesete seznam srečk, ki so zadele v državni loteriji in najdete v njem številko svoje srečke. Toda srečko ste nekam založili. Končno se spomnite, kam ste jo dali, jo poiščete in odidete po denar.

Poiščite si zapreke, ki nasprotujejo vaši nalogi. N. pr.: hočete delati, toda sosedge vas motijo, muhe so sitne itd. Čim več zaprek se postavlja po robu vaši nalogi, toliko bolj se boste predali prizadevanjem, da jo izvršite, toliko izrazitejša bo vaša oderska dejavnost, toliko bolj resničnosti podobna bo izvedba vaje. Nikdar ne smete kakega čustva »igrati« in se prizadevati, da ga na vsak način spravite iz sebe. Delati morate čisto naravno, pri tem delu pa vas nekaj ovira in kot rezultat boja z oviro, nastane v vas gotovo čustvo. n. pr.: jeza, razdražljivost. Kontrolirajte sami in vodja tečaja, če ste izpolnili nalogo prepričljivo in resničnosti odgovarjajoče.

Čut za resničnost

Pri tej kontroli vam pomaga tako imenovani čut za resničnost. Nikdar ničesar ne markirajte za gledalce, ne

predstavljajte si »da je to pač tako«, ne izmišljajte si načina, ampak izpolnite svojo nalogo na ta način, da ste prepričani o resničnosti danih razmer, navdušite se za smoter, ki ga morate na odru doseči, tedaj bo nastalo v vas resnično čustvo — veselje — srd, žalost, užaljenost itd. Oderska dejavnost je vedno neločljivo zvezana z določenim notranjim čutom, ki ga imenujemo čut za resničnost. Ta čut stalno kontrolira vaše igranje in vam prišepetava: »da, to ste naredili pravilno, to nepravilno, ker ste nekaj markirali«.

Ta čut moramo brezpogojno razvijati s svojim lastnim delom in z opazovanjem dela drugih. Opazujte, kje pride kak tečajnik pri izvajanju vaš v nasprotje s tem čutom in nekaj markira, kje in zakaj ravno samo vi dvomite o pristnosti njegovega čuta za resničnost. Opomnite ga na te napake, predebatirajte jih, potrudite se, da sami te vaje pravilno naredite. Nekaj tečajnikov naj dela eden za drugim iste vaje, toda vsak na svoj način, nato pa presodite, kdo in zakaj je vajo najbolj izvedel.

Izberite si poljudno temo v začetku brez sodelavca, če pa z njim, pa v takih okoliščinah, kjer ni potrebno da bi z njim govorili. Če se iz odnosov do partnerja porodi potreba po govoru, vajo prekinite. V tej temi določite najprej prva dva elementa igralske naloge: Kaj boste delali in zakaj boste delali. Kot posledico boste avtomatično našli način, kako delajte. Vodja tečaja pa naj pazi, v koliko je odersko dejanje, ki ga izvajate upravičeno in prepričljivo.

(Se bo nadaljevalo.)

Tone Maček:

ŠE MI TAKO ...

(Pevska in gibalna igra za otroke.)

Naš mali dimnikarček
na streho se je vzpel,
je črn kot zamorček,
pa vedno je vesel.
Zdaj leze gor', zdaj zleze dol',
a s'abe volje ni nikol'.
Še mi tako — vsi plezajmo,
to nam krepilo bo telo!

Ej ljubka, drobna ptička
sedi tam v ptičnici,
pa pride naša mačka,
se ptička je zboji
in prhne sem in prhne tja,
kot bi se le zabavala.
Še mi tako — prhutajmo,
to nam krepilo bo telo!

Tam mladi, drobni zajček,
na njivo gre med grah,
si išče zalogaček
in čisto nič ni plah.
Zdaj skoči sem, zdaj skoči tje,
a kar naenkrat 'zgínil je.
Še mi tako — zdaj skačimo,
to nam krepilo bo telo!

BOG BREZ CERKVE

V New Yorku, kjer je marsikaj mogoče, pripovedujejo sledečo zgodbi:

V eno najodličnejših cerkev je nedavno neko nedeljo hotel vstopiti sicer bolj revno, toda snažno oblečen starejši mož. Na vrhu stopnic ga je ustavil vratar z nastopom kakšnega španskega granda iz dobe Filipa.

»Ali ste član naše cerkvene občine?« ga je vprašal in v njegovem glasu se je izražal dvom, ki skoraj ni bil več dvom.

Starec je priznal, da ni član, ampak je mislil, da je cerkev odprta vsakemu, če se hoče pomoliti svojemu Bogu.

Vratar ga je pomeril. »Kako ste le mogli pomisliti, da je ta cerkev za vas? Kaj, če bi vprašali svojega Boga, ali je to prostor za vas in kako bi spadali v družbo odličnih ljudi, ki prihajajo sem?«

Mož je spoznal, da nič ne pomaga in je odšel, v glavi so mu pa rojile misli, ki jih ne bi bil povedal vratarju.

Par tednov je minulo in stari mož je zopet prišel pred cerkev in hotel noter. Predenj je zopet stopil isti dostojanstveni vratar. Hotel ga je odpraviti kar na kratko in je že dvignil roko, potem se je pa demislil in ga posmehljivo vprašal: »No, ali ste vprašali svojega Boga, ali je to cerkev za vas?«

Mož je odgovoril: »Da, vprašal sem ga.« In preden je vratar imel časa, da bi kaj dejal, je nadaljeval: »Pa veste, kaj mi je odgovoril? — „Nikar ne izgubite upanja,“ je dejal Bog. „Le še poskušajte, morda se vam posreči, priti v to hišo molitve. Jaz sam sem poskušal, da bi prišel vanjo, odkar so jo sezidali in odprli, pa doslej še nisem dosegel uspeha.“«

KNJIGE IN LJUDJE

Zagovor šund-romana*

G. K. Chesterton

Koliko podcenjujemo vsakdanje življenje, se najočitneje kaže na poljudni literaturi, ki jo večinoma označujemo za »vulgarno«. Knjiga zgodb za dečka morda ne ustreza literarnim zahtevam, toda to pomeni prav toliko, kakor če bi rekli o modernem romanu, da nič ne ve o kemiji, astronomiji in socialni ekonomiji, kljub temu še ni vulgaren (prostaški).

V prejšnjih časih niso izobraženci poznali poljudne literature. Zato je tudi niso podcenjevali. Če o nečem ničesar ne vem in kar me pusti popolnoma ravnodušnega, mi ne daje nobenega povoda, da bi sam sebe nad tem poveljeval. Zaradi tega ne hodi še nihče ošabno po cesti, če si pripisuje, da pozna neko vrsto morskih rib. Prav tako ravnodušni so bili omikanci prejšnjih časov napram poljudni literaturi.

Dandanes se je to stališče spremenilo. Vulgarno literaturo sicer še vedno zaničujemo kakor poprej, toda ne ignoriramo je več. Smo na tem, da postanemo trivialni (prostaški), zato smo se začeli pečati s študijem trivialnosti; v ozadju preži strašni zakon čarovnice Kirke, da se ne more več dvigniti duša, ki se le preveč poniža, da bi nekaj raziskala. Mislim, da se nobene vrste poljudnih spisov tako smešno ne pretirava in slabo razume kakor znano šund-literaturo za dečke. Ta vrstva literature je menda obstojala vedno in je moralna obstojati. Od nje ne smemo zahtevati, da bi bila dobra literatura, kakor ne zahtevamo od učilnic in sob, v katerih stanujejo dečki, da bi bile arhitektonske mojstrovine. Vendar morajo še nadalje stanovati v svojih sobah in prav tako morajo imeti svoje čtivo.

Priprosta potreba po idealnem svetu kakršnekoli vrste, v katerem se morejo izmišljene osebe neovirano razviti, je mnogo globlje ukoreninjena in mnogo starejša kakor vsi zakoni umetnosti, in je tudi mnogo važnejša. Vsakdo od nas si je v svojih otroških letih priklical v življenje take nevidne junake, pa vendar ni pri tem našim materam ali vzgojiteljem nikdar prišlo na misel, da bi popravljali našo domišljijo s skrbnim primerjanjem Balzacovih spi-

sov. V orientu potuje poklicni pripovedovalec zgodb od vasi do vasi in nosi malo preprogo s seboj; in jaz si iskreno želim, da bi imel nekdo pri nas ta moralni pogum, da bi razgrnil to preprogo n. pr. na pariškem trgu in zavzel svoj prostor na njej. Zgodbe tistega pripovedovalca s preprogo bodo težko umetniško popolne. Kajti literatura in zgodbe, to so si zelo različne stvari.

Literatura je luksuz, zgodbe so pa živa potreba. Umetniško delo ne more biti takorekoč nikdar dovolj kratko, ker njegova vrednost je v njegovi klimaksi. (Klimaks, grška beseda pomeni doslovno lestev, stopnico, v prenešenem pomenu pravilno izražanje in mojstrsko izvedbo zamisli.) Zgodba se pa nikdar ne more predolgo vleči, ker človek je kar žalosten, ko je pred njenim koncem; zgodba med Gašperčkom in policajem nima konca. Oba sta nesmrtna tipa.

In vendar preklinjamo vso tako literaturo in se kažemo zelo začudene in ogorčene, zakaj fantički rajši ne berejo njim nerazumljivih umetnin. Posebno ljudje od sodnije bi radi zvalili vso krivdo za večino zločinov na šund-literaturo. Ako ukrade reven dečko jabolko, bi bilo po njihovem krivo temu to, da je izvedel dečko za okusnost jabolka iz vsakovrstne šund-literature.

Sodba teh sodnikov se pa nikakor ne nanaša na literarno ne-vrednost teh spisov. Izdajati slabo pisane knjige ni zločin. To bi prišlo preveč pisateljev v ječe. Naslanjajo se marveč na teorijo, da je množica knjig za mlade fante nizkotna in zločinska in da je preračunana na instinkte nizkotne lakomosti in grozovitosti. To je teorija strogih sodnikov in to je velik nesmisel.

Obiskal sem najbolj zamazane knjižnice po najrevnejših mestnih okrajih in videl sem enostavno to-le: vsa šara te literature se peča z neskončnimi pustolovščinami in potovanji. Nikake strasti se ne odigravajo tu, ker ni v njih nobenih značajev. Vse se vrti okrog nekaterih tradicionalnih tipov: srednjeveški klavitez, vojščak in moderni izseljenec, ki išče svojo srečo v zlatih rudokopih Kalifornije.

Med temi povestmi jih je nešteto, ki se pečajo s pustolovščinami roparjev, beguncev in piratov in ki tatove in morilce predstavljajo v romantični luči. Toda ali so Scottovi romani kaj drugega, ali Byronov »Korzar«, ali cela kopica drugih knjig, ki se kot »umetniška dela« poklanjajo za božična darila? Nihče si ne bo dovolil, da bi

* Chesterton je duhovit angleški pisatelj katoliške smeri. — Rabim izraz šund-roman, ker se mi zdi še vedno boljši od tistega, ki ga pozna slovar zanikni roman (op. prev.).

KNJIŽEVNOST

Ivan Bratko: Gibanje cen in naše kmetijstvo. Vsebinska: I. Povojno svetovno gospodarstvo: 1. Racionalizacija poljedelskih obratov; 2. Industrijska kriza; 3. Agrarna kriza; 4. Boj proti agrarni krizi; 5. Kriza izvoza kmečkih pridelkov. II. Nasprotje med mestom in vasio: 1. Industrija; 2. Javne davkatve. III. Slovenska vas: 1. Škarje; 2. Posredniki; 3. Trdna kmetija; 4. Srednja kmetija; 5. Mala kmetija; 6. Kmetijski proletarijat — Mladina; 7. Konec. IV. Dodatek: Razlaga tujih in manj znanih besed. — Brošura obsega 32 strani revijskega formata. Pisec nam podrobno analizira današnje kmečko gospodarstvo, posebej pa še obupen položaj slovenskega kmeta. S statističnimi in vendar vsakemu razumljivimi podatki se je avtorju posrečilo dokazati brezupen položaj kmeta. Dokazal je, da ljudje, ki danes še govore o blaginji na vasi, ne poznajo vasi in življenja v njej. Iz računov posnemamo, da zasluži manjši kmet Din 1.70 za delo od »zore do mraka«. Iz tega zneska mora nabavljati stroje, se oblačiti itd. Šele po tem spoznanju bo marsikateremu jasno, zakaj drvi kmečka mladina v tovarne. Šele sedaj nam postane jasno, zakaj je ravno med delavci iz dežele največ stavkokazov. Sedaj

bomo razumeli, zakaj se je pri neki anketi, med kmečko deco, pet otrok od sto izjavilo, da ostanejo kmetje, vsi ostali so si zbrali druge poklice. Brošura zasluži, da bi jo poznal vsak inteligent, delavec in kmet. Naroča se pri reviji »Obzorja« ali pa pri avtorju, Ljubljana, Volfova, Stane Din 3.

Zanimiva tiskovna pravda v Zagrebu. Glasoviti francoski pisatelj André Gide, ki je pred dvema leti potoval po Rusiji, je pozneje napisal knjigo »Povratak iz Rusije«, v kateri je pohvalil kar se mu je zdelo vredno hvale, a tudi grajal kar se mu je zdelo vredno graje, da bi kar mogoče objektivno prikazal razmere v današnji Rusiji. Kmalu po izidu knjige je tudi katoliška založba »Mosk« v Zagrebu objavila prevod te knjige v prevodu Novakovića, ki je knjigo s približno 300 stranmi reducirjal na 80 strani in izbral iz nje samo senčne in za Rusijo najbolj neugodne stvari. Ko je avtor za to zvedel, je po svojem zastopniku tožil zagrebško založbo, ker je priredila prevod brez njegovega dovoljenja in še to v taki obliki, ki popolnoma potvarja smisel dela. Okrajno sodišče je tožbo zavrnilo in založbo osvobodilo. Tožitelj je prijavil priziv in okrajno sodišče je odredilo ponovno razpravo, ki je dala tožitelju zadoščenje. Radovedni smo, če velja to tudi za »Sloven-

ca«, ki je priobčil podlistek po Novakovičevem prevodu.

Najboljši sodobni hrvaški roman je po pisanju hrvaških listov Mile Budaka »Ognjišče«, v katerem opisuje patrijarhalno kmečko življenje v Liki in je eden izmed najobširnejših hrvaških tekstov. Nekateri so drugega mnenja.

Brivec — književnik. V Bosanskem Šamcu ima skromno brivnico Mato Blažević, invalid iz svetovne vojne. Ker ima dosti prostega časa, se je lotil pisanja. Založba »Naša knjiga« v Beogradu je lani izdala njegov roman iz vojne dobe v bosanskem zaledju »Pozabljeni grobovi«, ki je dosegel splošno priznanje. Založba Fischer v Berlinu in neka dunajska založba sta zaprosili avtorja dovoljenja, da ga smeta izdati v nemškem prevodu. Sedaj pripravlja Blažević nov socialni roman iz sodobnega življenja v Bosni.

Zgodovinsko-socialni črnohorski roman Mata Hanžekovića, s sodelovanjem Mićuna Pavičevića, »Na prelomu«, izide v kratkem v Zagrebu na 850 straneh. Prikazal nam bo zgodovino, socialni položaj, življenje in običaje Črnohorcev v zadnjih 50 letih. Nemški pisatelj Roda Roda, ki je prečital rokopis, je izjavil, da je to najbolj vsestran-

verjel, da Schillerjevi »Roparji« ali podobno navdajo mladega človeka s pohlepom za divje poboje. V teh in vseh podobnih stvarih se popolnoma oddaljujemo od pravilnega stališča s tem, da govorimo o »nižjih razredih« (pri nas o navadnem ljudstvu, op. prev.), pri tem pa mislimo celotno človeštvo z izjemo nas (domišljavih vzvišencev). Toda ta trivialna romantična narava ni izključno plebejska, temveč je enostavno človeška. Vso ropotijo teh ljudskih knjig smo predstavljali kot bolan nestvor, ko v resnici ni nič drugega kakor pač to neumno, zdravo človeštvo. Navadni ljudje se bodo vedno nagibali k sentimentalnosti; kdor je poln čustev, pa ni zaskrbljen za nova izrazna sredstva za ta čustva, je sentimental. In pri vsej neumnosti teh knjig so one normalne, pa mi nenormalni.

Kajti ravno v moderni literaturi izobražencev je mnogo zločinskega. Knjige, ki zagovarjajo pesimizem in pred katerimi bi se zdrav dečko zgrozil, se ti povsod vsiljujejo. Če bi starinar razstavil knjige, ki izrečno zagovarjajo samomor ali bigamijo (mnogoženstvo), bi mu policija kmalu zaplenila vso zalogo. Kajti take stvari smejo pisati samo literati. Dečkom z ulice licemerno očitamo nemoralnost, dočim istočasno učeno postavljamo vprašanje, če sploh

obstoji morala. In šund-literaturi pripisujemo celo krivdo za samomore mladih ljudi, medtem ko mi mirno obravnavamo vprašanje, če je življenje sploh vredno, da ga živimo.

Da, mi smo te bolesterne izjeme, mi smo tisti, ki bi nas smeli imenovati razred zločincev. To naj nam bo v veliko tolažbo. Velika množica človeštva je tista, ki z vso svojo množino nekoristnih knjig in besed nikdar ni in ne bo dvomila nad tem, da je pogum nekaj sijajnega, da je zvestoba nekaj plemenitega, da je treba pomagati ženskam v sili in da je treba prizanašati premaganim sovražnikom. Je pa veliko število izobraženih ljudi, ki dvomijo v ta vsakdanja načela. Ljudska množica črpa iz svojih tako imenovanih šundromanov boljšo in bolj zdravo moralo, kakor jo najdemo v sijajnih etičnih paradoksih, ki se pri »boljših ljudeh« menjavajo prav tako hitro kakor njihove mode.

Reveži, sužnji, ki so v resnici upognjeni pod bremenom življenja, so mnogokrat bili brez glave, divji in strašni, toda nikdar obupani. Obup je bil vedno predprava izobražencev, kakor dobre cigare. Poljudna literatura z njenim »gromom in krvjo« bo vedno priprosta, kakor je grom pod nebom in človeška kri.

Gorki v srbohrvaščini

Čeprav so posamezna njegova dela izšla v prevodih tako v Zagrebu kakor v Beogradu že davno pred svetovno vojno, vendar kakor izgleda, se je pravo zanimanje zanj začelo pojavljati pri nas šele po njegovi smrti. Zagrebška »Binoza« je lani izdala njegov roman »Mati«, pripravljajo pa se še drugi hrvaški prevodi. V Beogradu pa sta se lani kar dve založbi lotili izdajanja Gorgega zbranih del v serijah po šest knjig in sicer »Edicija«, ki je doslej izdala njegove »Pravljice resničnosti«, »Splavarje« in pripravlja »Klima Samgina«, pa znana založba »Nolit«, ki v prvi seriji izda »Matveja Ko-

žemjakina« v štirih knjigah in je napovedala še nadaljnjih pet serij po šest knjig.

Kaj, ko bi se še kaka slovenska založba lotila Gorgega, ki ga Slovenci še premalo poznamo. Njegova dela bi bila najboljši pendant Nexöjevemu romanom. Tudi Uptonu Sinclairja Slovenci še prav nič ne poznamo, razen nekaj malega iz revij in njegovega romana »Menjači«. Njegova najlepša romana, »Jimie Higgins« in »Močvirje« so prevedli ameriški Slovenci, ki pa nista pri nas prišla na trg.

T. M.

Nove knjižne izdaje v Beogradu

Založniška podjetnost v Beogradu je zelo živahna in na zavidanja vredni višini. Poleg založb, ki so izdale in še izdajajo v serijah zbrana dela srbskih klasikov in še živčih modernistov, imamo tu razne založbe, ki izdajajo v serijah prevode izbranih del svetovne književnosti. Res je tu vmes tudi marsikaj manj vrednega, kar je preračunano le na slab instinkt in na žep kupovalca, vendar so te serijske izdaje v splošnem dobre. Tu jih navajam samo nekaj: Biblioteka »Svetski pisci« proforske zadrage je izdala v prvi seriji

pet romanov, med njimi sta dva poljska in en sovjetski pisatelj. Knjižnica »Zenit« v »Nolitovi« izdaji daje svojim naročnikom vsak drugi mesec po en roman. Do sedaj jih je izdala deset, med njimi Nexöja, Henrika Manna in Rogerja Martina du Gardja. »Plava ptica« izdaja že drugo serijo romanov bolj lahke, pustolovne vsebine, med njimi so Gogolj, Sinkiewicz, Jack London in A. K. Tolstoja »Knez Serebrjani«. Književna zajednica »Plejada« izda vsak mesec po en roman; do sedaj jih je izšlo deset, med njimi sovjetski pisatelj Leo-

ski in najbolj zanimiv opis Črne gore in Črnogorcev, kar jih do zdaj pozna.

Karel Novy, češki socialni pisatelj, se je začel prevajati tudi v slovenščino. Njegov roman »Živeti hočemo« je izšel te dni v Ljubljani in stane broširan izvod 10 din. Njegov roman »Samotni Křešin« pa izda založba »Modra ptica«.

Karla Čapka dramo »Bela bolezen« so v Franciji uporabili za film, ki ga v Parizu z velikim uspehom predvajajo.

Razvoj časopisja v sovjetski Rusiji. Pred kratkim so praznovali v Rusiji 30letnico izhajanja »Pravde«, centralnega strankinega organa. Ob tej priliki je bil prirejen poseben »dan časopisja« s propagandnimi razstavami. Statistični material, ki je bil ob tej priliki objavljen, pové, da je bilo leta 1913. v Rusiji 859 časopisov z dnevno naklado 2,729.000 izvodov, danes pa se tiska v sovjetski Rusiji dnevno 8550 časopisov v nakladi 37,520.000 izvodov. Časopisje različnih narodnosti sovjetske unije se je zelo razvilo. V Osrednji Aziji, kjer do leta 1917. ni bilo nobenega časopisa v jezičnih domačinov, je izhajalo leta 1938. skupno 413 periodičnih publikacij. V sovjetski Rusiji izhaja tudi 1762 revij in strokovnih listov, med temi 707 za tehniko in poljedelstvo, 344 za prirodoznanstvo, matemati-

ko in zdravstvo, 308 za politična, socialna in gospodarska vprašanja, 104 za vprašanja vzgoje in 166 za književnost in umetnost. Vse te publikacije izhajajo v več ko 50 različnih jezikih sovjetske unije in imajo skupne naklade 257,000.000 izvodov.

Leningrajska knjižnica je letos v januarju praznovala 125letnico svoje ustanovitve. Njene temelje je položila že prosvitljena carica Katarina II., a je spočetka bila zelo skromna, dostopna samo aristokratom. Šele koncem prošlega stoletja si je tudi dijaštvo priborilo vstop vanjo. Ta knjižnica vsebuje največje redkosti: egiptovske papiruse, rimske in grške zvitke, nad 4 milijone rokopisov iz vsega sveta in vseh dob in je danes s svojimi 9 milijoni zvezkov največja knjižnica na svetu. Narodi sovjetske Rusije so v tej knjižnici zastopani s svojimi deli v 80 jezikih. Ruska revolucija je tudi ta znanstven zavod otvorila najširšim ljudskim plastem, ki se ga pridno poslužujejo: dnevno obiše knjižnico preko 2000 oseb.

Aleksander Ivanovič Kuprin, znameniti ruski pisatelj, je zadnji jesen v Leningradu umrl. Rojen je bil leta 1870. iz stare dvorjanske rodbine, ki mu je namenila vojaški poklic. Iz internata so ga oddali v vojno akademijo. Kot mlad oficir je leta 1905. napisal antimilitarističen roman »Dvoboj«,

kar je imelo za posledico, da je moral zapustiti vojaško kariero. Drugo njegovo pomembnejše delo je »Moloh«, socialni roman, v katerem razgrinja vse socialno zlo tedanje ruske družbe, ki mu pa ne ve leka, oziroma ni imel smelosti, da bi v danih razmerah pokazal vanj. Najbolj znano delo, ki je neslo njegovo ime po vsem svetu, je pa »Jama«, erotični roman, v katerem se individualni moralizem zaman bori s prostitucijo in razvratom. — Po zmagi sovjotov je Kuprin odšel v emigracijo, a se je leta 1937. vrnil v domovino, priznan in slavljen od sovjetskih literarnih krogov, ki so mu poklonili vilo v Hatčini pri Leningradu, kjer je 25. avgusta 1938. umrl.

Največje doslej znano naklado je doživel knjižica »Narodna služba za slučaj vojne«, ki jo je napisal Humbert Wolf, tajnik vojnega ministrstva v Londonu. Tiskalo in razdelilo se je 20,000.000 izvodov, seveda zastoni, ker sicer bi je gotovo ne spravili toliko med ljudi. Drugo najvišjo doslej znano naklado in sicer 5,000.000 izvodov, je dosegel Hitlerjev »Mein Kampf«, ki pa je razmeroma precej draga in prinaša avtorju težke milijone, ker je vsak Nемец moralno obvezan, da jo kupi. Za Hitlerjevo petdesetletnico pripravljajo luksuzno izdajo te knjige, ki pa bo stala 36 mark po komadu.

nov, angleška Cronin in Wels, Zolajev »Germinal« in drugi. »Popularna biblioteka« izdaja pustolovne in kriminalne romane. Založba »Zvezda« izdaja »Moderne svetovne pisatelje«, tudi iz slovanske književnosti. Do sedaj je izšlo pet romanov. So še druge založbe kakor »Kosmos«, »Nova Zora«, »Edicija« itd., ki vse temelje na sistemu stalnih naročnikov proti mesečnim obrokom 20—30 dinarjev.

Nekatere tu navedenih založb so več ali manj v zvezi z založniškim velepodjetjem Geze Kona v Beogradu. Kakor vse kaže, je Geza Kon visoko kulturni človek, ki je za srbsko književnost in kulturo zelo zaslužen, čeprav pri tem seveda tudi sebe ne pozabi. Vendar bi brez njegove inicijative Srbi marsičesa ne imeli.

I M

Nova knjiga o ženskem vprašanju

V beograjski založbi »Oslobodjenje« je izšla knjiga sodruge **Milice Djurić-Topalović**, »Žena kroz vekove«. Pisateljica podaja stanje žene v predzgodovini, v zgodovini in sedanjosti. Navaja različna stališča, ki jih imajo razni ljudje o ženski, politične teorije o ženskem vprašanju itd. Zelo zanimiva so poglavja o življenju in položaju žene v današnji družbi: žena v družini, družbi in državi, ženska in moda, notranji razdor v ženski osebnosti.

Po vsej temeljiti razpravi izvaja Topalovićeva zaključke, ki so deloma precej drugačni od nazorov drugih ženskih pisateljic. Ona pravi med drugim:

»Žena se mora boriti in sodelovati s tistimi gibanji, ki stremé po uresničenju najvišjega ideala, kakor ga je označil veliki raziskovalec in sociolog Morgan:

»Demokracija v upravi, bratstvo v družbi, enakost pravic.« — Kajti ta popolna demokracija, to je socializem, daje šele popolne pravice

tudi ženski. Zato je s. Topalovićeva mnenja, da se mora žena boriti solidarno s socialisti, z delovnim ljudstvom in zato naj:

1) ženske prekinajo s prakso pretežno moške civilizacije in da se ne loči v posebna ženska društva, kakor to propagira feminizem;

2) da ženske vstopijo in sodelujejo v vseh do zdaj samo moških organizacijah, v katerih si naj pridobé vpliva in ugleda ne s svojo ženskostjo, temveč s svojim delom, napori in bojem;

3) žena naj se vzgoji za tovarišico, sobojevnico, sodelavko moškemu v razvoju civilizacije v smeri socializma;

4) žena naj se odreče feminizmu in njegovih zablod in sprejme socializem, ki jo edini osvobaja kot spol, kot delavko in kot človeka.

Na knjigo, ki jo vsem priporočamo, se še povrnemo.

C.

Našim sodružicam

Lastno gospodinjstvo poklicne žene

Da so vsa naša mala gospodinjstva nepraktična, da so samo cokla, ki vežejo po nepotrebnem najboljšo moč ženine, da so zastarel pojav, ostanek iz preteklih dob, s katerim bo prej ali slej pomel razvoj časa, — vse to ve sleherna izmed nas, in vendarle je lastno gospodinjstvo za vsako stodoostno ženo slej ko prej ono torišče, v katerem se najbolje počuti, oni varni in mirni kotiček, ki nudi oddih in uteho po napornem dnevnem pridobitnem delu. Seveda ne more imeti tega občutka ona žena, ki je gospodinjstvu samo sužnja, ki si dela ne zna razdeliti in urediti ali pa ga je res preveč, zraven jo pa še tare revščina in vsakdanja skrb. Morda tudi one žene, ki so samo gospodinje, ne občutijo tako živo čara lastnega gospodinjstva kakor one žene, ki jih drži poklicno delo ves dan. Kogar zahteva pridobitni poklic popolnoma zase, seveda ne more misliti na celotno samostoj-

no gospodinjstvo, ker za to ni časa, po drugi strani pa ni denarja za izvežbano, prvovrstno gospodinjstvo pomočnico. Na neizvežbano pomočnico pa žena v poklicu ne more misliti, saj bi si z njo kupila za drag denar le bridke izkušnje in zato mora prepustiti šolanje gospodinjke pomočnice poklicnim gospodinjam.

Kljub vsem težavam pa si lahko košček lastnega gospodinjstva omisli vsaka žena v poklicu. Delo, ki ga prinaša gospodinjstvo, je najboljši protistrup proti malodušnosti, ki se tako rada loteva samostojnih poklicnih žen, posebno če so same na svetu. Lastno gospodinjstvo bo pomagalo taki ženi, da ne bo telesno in duševno prezgodaj ostarela in osiromašila, da ne bo postala nekaj brezdušen in zagrenjen srednji spol. Gospodinjstvo delo lahko pomaga poklicni ženi, da se v prostem času vedno znova spomni samo nase,

Motorizirane knjižnice je uvedla vlada republike Južne Afrike. Nameščence razvažajo z motocikli knjižice v najoddaljenejšje kraje redno vsak teden in to popolnoma brezplačno.

T O I N O N O

Slovenija prednjači! V čem? V marsičem: v krščanski kulturi, v pismenosti, v uničevanju alkohola, v veselem gostilniškem ravsu in kavsu, v zvestobi do svojih narodnih voditeljev, v pobožnosti, po številu cerkva itd. Pa tudi po številu nezakonskih otrok, kakor so to dognali naši vestni statističarji. Leta 1937. je bilo v Jugoslaviji rojenih 22 tisoč 511 nezakonskih otrok, kar znaša 5 odstotkov od vseh novorojencev. Največ nezakonskih se rodi v savski, dunavski in dravski banovini, a vsem na čelu je dravska z 11 odstotkov, dunavska jih ima 10, a savska 8 odstotkov. Mesto Beograd jih ima 11, moravska banovina 4, vrbaska in primorska po 3, drinska 2, a vardarska in zetska po 1 odstotek. To meče na socialne razmere v Sloveniji kaj čudno luč, nič manj pa na moralne. Gotov tisk bo seve okrivil za to svobodomiselce in socialiste; ti ljudje naj se kar sami primejo za nos, saj nene-

homa naglašajo, da 90 odstotkov Slovencev nim sledi. Zagrebške »Novosti« k tej statistiki z neko prikrito zlobo pristavljajo: »Iz te statistike se vidi, kje je družinska in ljudska morala najvišja, ker nezakonski otroci se rode samo tam, kjer moški beže od dolžnosti očetovstva ali kjer je seksualna morala žen slaba. Najbolj žalostno je to, da je umrlivost nezakonskih otrok tako velika.« Tisto o morali naših žen bi si zagrebški list lahko prihranil, čeprav ne zadene nas, ampak tiste, ki si lastijo monopol na našo ljudsko prosveto. Vzroki pa so globlji, so socialni.

Moša Pijade je bil izpuščen iz Mitrovice po 14 letih ječe. Kdo je Moša Pijade? Srbski intelektualac židovskega porekla, novinar, slikar, pisatelj in organizator, sin bogatega beograjskega trgovca, ki je zapustil udobno očetovo hišo in prekinil zveze z okoljem, v katerem je odrasel, da se je mogel posvetiti svojim svobodoljubnim idealom in težnjam. Odšel je v München na slikarsko akademijo, postal je priznan slikar, zlasti portretist. Po povratku je pred vojno služboval kot profesor risanja v pravkar osvobojenem Ohridu. Bil je takrat romantičen pacifist in humanist in Meštrovicem nasprotnik. Navduševal se je za Romaina Rollanda, prevajal Moliera in sode-

loval v kulturnih revijah. Še pred izbruhom vojne se je vrnil v Beograd in stopil v uredništvo takrat še napredne »Pravde«, katere zadnjo številko pred avstrijsko okupacijo je še izdal, potem pa se je umaknil z našo vojsko kot civilni begunec. Zaostal je v Čupriji, kjer je bil potem nekaj časa natakar, potem pa se je spet vrnil v okupirani Beograd. Ob osvobojenju se še avstrijska vojska ni utegnla umakniti preko Kalimegdana, ko so na drugem koncu Beograda že prodajali prvo številko »Pravde«, ki jo je on uredil. Odslej se je vedno bolj razvijal v zavednega marksista; prevedel je v srbsčino Barbusov »Ogenj«, Burkhardtovo priredbo Marksovega »Kapitla« in ustanovil svoj list »Slobodno Riječ«. Politično je bil leta 1925. obsojen na 12 let ječe, predsedal pa je v Mitrovici skupno 14 let in 3 mesce. Kot ostarela in shiran mož je bil pred kratkim izpuščen. V oskrbo ga je prevzel njegov brat v Beogradu.

Tretja gospodarska petletka sovjetske Rusije se letos začne izvajati; prva je veljala industrija izdajateljice države, druga njeni oborožitvi in vojaški pripravljenosti, tretja bo pa veljala dvigu življenjskega štandarda sovjetskega prebivalstva, ki znaša po lanskem ljudskem štetju nekaj nad 170 milijonov.

da se redno vrne sama k sebi in se sama sebe veseli. V gospodinj-
skem delu z vsem svojim drobnim veseljem bo pozabila vsakdanje
dnevne skrbi in razočaranja, stoteri majhni opravki bodo odgnali od
nje stotero slabih misli, pa še kup slabih lastnosti, lenobo, brezbriz-
nost, nemarnost, plehkost, otopelost itd. Kakor je poklicni ženi ne-
obhodno potreben sport, tako ji je tudi potreben majhen košček
lastnega gospodinjstva. Če si zna poklicna žena skladno združiti
oboje, sport in gospodinjstvo, bo oboje tudi mnogo doprineslo k
izgradnji njene osebnosti. Enako kakor pravilno gojeni sport vpliva
tudi gospodinjstvo na človeka neverjetno vzgojno. Predvsem je go-
spodinjstvo šola reda, samopomoči, samostojnosti, kar vse vpliva
izredno ugodno na značaj. Pri gospodinjstvu se navadimo prevdar-
nosti, ker je treba vedno vnaprej misliti na vse potrebno, predvsem
pa je gospodinjstvo najboljša šola samopremagovanja. Priprava
jedil, pomivanje posode, čiščenje, pranje, likanje, vsako izmed teh
del zahteva, da premagamo samega sebe in svojo lenobo, kar nam
je samo v korist.

Zdi se mi, da diši človeku čisto drugače še tako preprosta jed, če
si jo lahko sam pripravi in jo v lastnem stanovanju v miru použije.
Sami si lahko po lastnem okusu postrežemo, sprejmemo pa lahko tudi
ljubega gosta in mu po svojih močeh postrežemo. Ker zahteva po-
šteno kosilo obilo časa in dela, je ponavadi bolje, če se poklicna
žena s kosilom ne ukvarja sama. Pač pa si lahko vsaka sama pri-
pravi zajtrk in večerjo, če ji stanovanjske razmere količjak do-
puščajo. Lastna kuhinja s štedilnikom niti ni neobhodno potrebna, če
ni plina, zadostuje tudi petrolejski kuhalnik. Zajtrk ne bo nobeni
delal preglavic, ko imamo pri nas tako dobro in ceneno mleko, ki
ga lahko osladimo z medom. Na kuhalniku si pa tudi lahko pripra-
vimo kakao ali čaj. Kave se ne splača kuhati vsak dan sproti, zato
storimo najbolje, če si jo skuhamo za ves teden, a seveda tako

V kateri roki

se nahaja dinar in v katerem zrnju je praženo sladno jedro?
Od zunaj tega ne vidimo; zato moramo roko odpreti.
V vsakem zrnju pa je praženi sladni sladkor, ki ga vsebuje

Kneippova
SLADNA KAVA

močno, da teče skoraj kakor olje. Še toplo jo vlijemo v kavino
ročko, ki se zelo dobro zapira in ima cev za nalivanje, katero pa
moramo tudi dobro zamašiti, da se nam kava ne izdiši. Hranimo jo
na hladnem prostoru in imamo potem ves teden dobro kavo, ker
zadostuje, če vlijemo dve žlici take močne črne kave v skodelico
mleka. Tudi z večerjo ni posebnih težav, saj imamo obilo mlečnih
in sadnih jedil, jajca na različen način pripravljena, sir in surovo
maslo, klobase in druge mesnate izdelke, razne solate, kuhano, sveže
in suho sadje, pecivo itd. V tem majem koščku lastnega gospodinj-
stva si bomo pa lahko tudi brez skrbi oprali nogavice in druge
manjše reči, zlikali obleke, šivali in pospravljali in v vedrem delu
med našimi štirimi stenami bomo pozabili na marsikaj hudega, kar
nam prinese življenje.

Shranjevanje družinskih listin

Skrbna paznja in red pri družinskih listinah sta neobhodno po-
trebna in tudi to spada k ženinim dolžnostim, zlasti če ima mož za
to premalo smisla. Če so zmetane listine v vseh predalih, nastane
rad nepotreben prepir, z iskanjem se zamudi veliko časa in pogo-
sto nastane nepopravljiva gmotna škoda, če te ali one listine ne
najdemo. Za listine je treba določiti poseben predal, ki mora biti
vedno zaklenjen, da otroci ne raznesejo listin. Dobro je, če imamo
papirje spravljene v mapi, da jih ni treba zgibati in da se nam čim
manj kvarijo. Najbolje je, če ima vsak družinski član svojo po-
sebno mapo in v njej vse potrebne listine, krstni list, vse šolske
izkaze, domovnice, potni list, sploh vse papirje, ki se tičejo njega
in ki jih bo še kdaj v življenju rabil. Če gre potem otrok zdoma
v službo, ni treba nič dolgega iskanja in si vzame kar mapo s seboj.

V posebni mapi pa naj bodo druge listine, ki se tičejo vse hiše, tako
zlasti zavarovalne police, dolžna potrdila, kupčijske pogodbe, opo-
roke in zapuščinske pogodbe, pooblastila itd. Tudi vse listine, ki
se tičejo poslov in podnajemnikov, moraš imeti v tem predalu, de-
lavske knjižice, listine o bolniški blagajni, policijske prijave in od-
jave in drugo. Posebej pa imej v tem predalu še one papirje, ki se
jih tudi ne sme zavreči, tako n. pr. potrdila računov, ki jih moramo
hraniti vsaj tri leta. Ker te šele potem ne morejo več terjati, zdrav-
niške recepte, važna pisma in še marsikaj drugega.

Listin staršev in drugih sorodnikov po njih smrti ne smeš uničiti,
ampak jih moraš hraniti še naprej. Če iščejo dediče, če je treba
dokazati državljanstvo, narodno pripadnost ali vero, je treba zbrati
listine včasih za več rodov nazaj. Prav v zadnjem času smo doži-

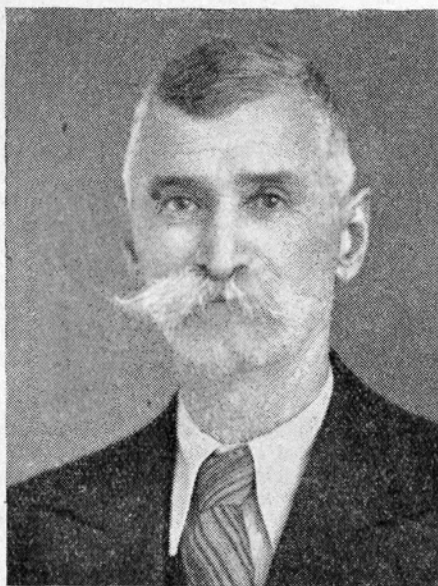
Profesor Šmid, raziskovalec Arktide, ki je
bil doslej šef uprave »Severne pomorske
plovbe« v Leningradu, je bil imenovan pod-
predsednikom sovjetske akademije znano-
sti. Za šefa Severne pomorske plovbe je bil
imenovan Papanin, za njegovega pomočnika
pa Širšov. S tem so demantirana poročila
»Slovenca«, da so imenovani padli v nemi-
lost in da so bi' aretirani.

Kje je meja? Najprej so proglasili geslo:
svoboda in narodna čast, potem samood-
ločba in ujedinjenje vseh Nemcev, zdaj pa:
življenjski prostor. Le kje je temu prostoru
meja? — »L'Epoque«, Pariz.

Charlie Chaplin, sloviti filmski umetnik,
znan zlasti po svojem zadnjem filmu »Mo-
derna doba«, je praznoval svojo petdeset-
letnico. Trenutno dela na filmu »Diktator«,
vendar njegovi komadi v avtoritativnih dr-
žavah niso dovoljeni.

Železnico preko Sahare nameravajo izpe-
ljati Francozi; veza'a bi francoski Alžir s po-
krajino Kongo in dalje z južno Afriko in bi
omogočila udobno prepotovanje vsega afri-
škega kontinenta od severa do najskejnjej-
šega juga. Uresničitev tega načrta bi za-
htevala ogromnih milijonov in človeških
žrtev, zlasti odsek preko saharske peščene
pustine, bil bi pa tudi neprecenljive go-
spodarske važnosti.

DELAVSKA PROSVETA

Florijan Majdič

V nedeljo, dne 7. maja je praznoval sodrug
Florijan Majdič v Delavskem domu v Tr-
bovljah v krogu svojih otrok, vnukov, pra-
vnukov in prijateljev 70-letnico svojega
rojstva. Njegova življenjska pot je bila ista
kot vseh prvih pionirjev v delavskem po-
kretu. Kot najstarejši sin številne družine
kočarja v Jesenovem (Čemšenik) je moral
že z 8 leti v službo za pastirja. S 17 leti
se je podal k rudniku in je delal v raznih
rudnikih v Leobnu, Köflachu, Velenju, Za-
bukovci, v Nemčiji in od 15. junija 1905 do
28. februarja 1931 v Trbovljah. Za svojo
prvo dolžnost je smatral pristop v strokov-
no organizacijo. Bil je nad 40 let član raz-
redne strokovne organizacije. Kot pastir je
šolo obiskoval samo za krščanski pouk.
Sam se je izobraževal in je bil že v Nem-
čiji izvoljen kot zaupnik. Tako je tudi v
Trbovljah kot odbornik Bratovske skladni-
ce, načelnik II. rudarske skupine in član
razsodišča zavarovanja rudarjev proti ne-
zgodam zastopal interese delavstva dolga
leta. Bil je tudi odbornik strokovne, poli-
tične in gospodarske organizacije, kakor
tudi član občinskega odbora. Prireditve biv-
še »Svobode« je vedno podpiral in tudi
svoje otroke in vnuke vzgojil v marksistič-
nem duhu, tako da se zelo agilno udele-
stvujejo v kulturnem pokretu. Zato mu je

veli slučaje, ko je mnogo nemških državljanov pri nas zbiralo podatke, da dokažejo svojo arijsko pokolenje. In tudi če bi teh listin nikoli ne rabili, shraniti bi jih morali, ker nam vsaj nekoliko nadomestujejo družinsko kroniko. Pri nas Slovencih je družinski čut itak mnogo premalo razvit, otrok komaj da ve za najvažnejše podatke o svojih starših, o starih starših ve že zelo malo, o prastarih pa sploh nič. Potem se tudi ne smemo čuditi, če je pri nas rodbinski ponos in smisel za rodbinsko skupnost tako malo razvit.

Končno pa sodi v tak predal z listinami še poseben hišni koledar, ki si ga napravimo vsako leto znova. Vzamemo navaden koledar, ga prepisemo vanj že ob začetku leta iz starega koledarja vse važne datume, godove družinskih članov, znancev in dobrot-

nikov, ki se jih je treba spomniti, da ne nastane zamera, važne družinske praznike in obletnice, vsakoletne točno določene datume raznih plačil, zlasti zavarovanj itd. Med letom izpopolnjujemo vedno znova ta koledar in vpišemo vanj takoj sproti vsak termin, ki si ga je treba zapomniti, kdaj je treba plačati ta ali oni račun, do kdaj mora biti to ali ono delo izvršeno itd. Vodstvo takega koledarja zahteva le malo časa, a nam je lahko koledar v izdatno oporo in nas včasih obvaruje pred veliko škodo, seveda samo, če ga vodimo vestno in natančno. Red, ki vzdržuje in ohranjuje svet, mora držati gospodinja v vseh ozirih, še najmanj pa ga sme zanemariti pri listinah, ki so izkaznice družine.

tudi s. Klenovšek (načelnik »Vzajemnosti«) izrekel zahvalo ob priliki proslave. Naj bi se vsi zaupniki delavskega pokreta zavedali, da je njih sveta dolžnost, da svoje otroke pošljejo v delavske kulturne organizacije, ker samo na ta način bomo koristili delaskemu pokretu, če bomo vsak posameznik pri sebi začeli gojiti marksizem in pri svoji družini. Družnost!

Moste pri Ljubljani. Delavstvo v Mostah ima sedaj lepo priliko, da pristopi v delavsko kulturno organizacijo »Vzajemnost«. S pevskega vajami se je že začelo in to za enkrat za mešan zbor, ko pa bo moški zbor zadosti močan, se bo začelo tudi z vajami za moški zbor. Vaje so dvakrat v tednu in to točno ob 20. uri. Novi člani se sprejemajo vedno pred početkom pevske vaje. Članarina je Din 4.50 mesečno. Ko bosta ustanovljena obadva pevska zbora, bodo vaje enkrat za moški, enkrat za mešan zbor. Ko bomo enkrat premagali sedanje težkote, ki jih imamo radi nabave harmonija za pevske vaje, bomo pričeli tudi z dramatičnim odsekom in bomo v zimskem času nudili potrebno zabavo tukajšnjemu delovnemu ljudstvu. Pozivamo vse delavstvo v Mostah, da se delavske kulturne organizacije v čim večjem številu oklenejo in sodelujejo v kulturnih odsekih, da bo delavska kultura delavstvu v Mostah v ponos in čast, vsem drugim pa za vzgled. Vse one pa, ki od delavstva živijo, pa prosimo moralne in materialne podpore. F. J.

Tacen pod Šmartno goro. V tem kraju so se sodruzi že deli časa prizadevali, da bi ustanovili delavsko kulturno društvo, kar se jim je posrečilo. Oblast je potrdila pravila za delavsko kulturno društvo »Vzajemnost«. Dne 7. maja se je vršil ustanovni občni zbor ob 9. uri dopoldne v restavraciji »Sava« v Tacnu. Udeležilo se ga je lepo število članov. Pristopili so pa še novi. Glavni odbor je zastopal s. Korošec, ki je govoril o pomenu in namenu kulturne organizacije. Ustanovnega občnega zbora so se udeležila tudi nekatera društva »Vzajemnosti« iz bližnje ljubljanske okolice ter s tem vzpodbudili sodruge v Tacnu za agilno sodelovanje na kulturnem polju za povzdigo delavske kulture.

Velenje. Redni letni občni zbor delavskega izobraževalnega društva »Vzajemnosti« se je vršil 14. maja ob pol 10. uri pri Melanšku v Pesjem. Občni zbor je otvoril in vodil s. Polanc. Tajniško poročilo je podal s. Znoj, blagajniško pa član nadzorstva s. Pevec, ker je bil blagajnik s. Uršek ta čas odsoten pri odsluženju orožnih vaj. Po poročilih je sledila debata in sicer se je debatiralo, kako poživeti društveno delovanje. Sledil je sklep, da bodo šli vsi sodruzi na delo za pridobitev novih članov. Sledile so volitve odbora. Izvoljeni so bili: za predsednika Ulrich Ivan, namestnik Polanc Jože; tajnik Čepelnik Rado, namestnik Koritnik Viktor; blagajnik Uršek Jože, namestnik Lekš Lovro; gospodar Stropnik Franc. Odbor: Lichtenegar Franc, Kališnik Polde, Venek Blaž. Nadzorstvo: Valenčak Ferdo, Stropnik Edo. Kulturni odsek: Špegel Ciril. Tamburaški odsek: Hladin Viktor.

Sv. Lovrenc na Pohorju. Dramski odsek »Vzajemnosti« je dne 3. junija t. l. v dvorani »Pri jelenu« vpriporil veseloigro »Kdo je papa«. Po igri je bila prosta zabava. Igra je ugajala udeležencem, ker je igra polna zdravega humorja. Med odmori in pa po igri je igral tamburaški zbor.

Mežica. Diletantje »Vzajemnosti« so ponovili veseloigro v treh dejanjih »Stari grehi« v nedeljo, dne 21. maja t. l. v dvorani g. Toffa v Mežici. Med odmori je igral šramel.

Kranj. Predavanje s. A. Vodetove o temi »Dvoja morala«, ki bi se moralo vršiti dne 7. maja pod okriljem »Vzajemnosti«, je bilo oblastveno prepovedano.

Trbovlje. Dne 6. junija t. l. bi se moralo vršiti predavanje s. A. Vodetove o ženi v našem narodnem občestvu, pa je odpadlo, ker je bilo prepovedano.

Društvo »Vzajemnost« I v Hrastniku opozarja vsa društva »Vzajemnosti«, posebno one, ki imajo pevske odseke in ostala delavska društva na okrožnico, ki jo je razposlalo vsem kot vabilo na proslavo 15. letnice obstoja pevskega odseka, ki že od ustanovitve prav aktivno deluje. Predvsem pa se apelira na vsa ta društva in organizacije, da na dan 2. julija same ne prirejajo večjih prireditev. — Družnost, Odbor.

Kočevje. Poročila se je odbornica »Vzajemnosti« s. Koser Sonja in Högel Ernest, član ZRJ. Obilo sreče!

Št. Vid nad Ljubljano. V nedeljo, dne 30. aprila je v dvorani g. Kratkya-j v Št. Vidu vpriporil dramski odsek »Vzajemnosti« veseloigro v treh dejanjih »Zadrega nad zadrego«. Igra je bila dobro obiskana in je bila to zadnja vpriporitev v tej seziji.

Zahvala. — Podpisani Matija Muzga se prav pristržno zahvaljujem »Vzajemnosti« in »Zarji« v Dobrunjah, ki sta priredili mojemu sinu tako lep pogreb. Nimam besed, s katerimi bi izrazil svojo hvaležnost, tako godbi kot pevskega odseku, sodruhu Kocjančiču za tolažilne besede ter vsem članom in članicam, ki so umrlega spremili na zadnji poti. V tako težkem trenutku je meni kakor tudi ostalim članom družine bila v veliko tolažbo pozornost, ki ste jo izkazali mojemu sinu. Vem, da se ne bom mogel oddolžiti za vašo pozornost in da ostane vaš večni dolžnik, zato sprejmite kar vam morem nuditi, to je, globoko hvaležnost in zahvalo delavca-trpina, ki ga je vaš pozornost ganila do srca. — Sostro, dne 31. marca 1939. — Matija Muzga.

ZA GOSPODINJE

Prva srbska zdravnica dr. Marija Feodorovna Ziboldova je pred kratkim umrla v Beogradu v starosti skoraj sto let. Bila je tudi prva vojaška zdravnica. Rojena je bila leta 1839 v Petrogradu in je šla študirati medicino v Zürichu, kjer se je takrat zbirala vsa ruska svobodoljubna mladina. Tam se je seznanila s srbskim državnikom. Leta 1872., za časa vojne s Turčijo, je prišla z generalom Černjajevim kot vojaška zdravnica v Srbijo. Tu je obnovila stike z mladim Pašićem in mu pomagala ustanoviti srbsko

radikalno stranko, ki je imela takrat še popolnoma revolucionarni značaj. Po zaječarskem puntu, ko so bili voditelji te stranke s Pašićem vred obsojeni na smrt, je Ziboldova lastnoročno izročila knezu Milanu prošnjo za njihovo pomilostitev. Prošnji je bilo ugodeno, a ona sama je bila iz Srbije izgnana. Odsla je v Carigrad in vstopila v službo pri sultanu Abdul Hamidu kot haremna zdravnica. Po prizadevanju njenih prijateljev se je kmalu potem smela spel vrniti v Srbijo, kjer je potem naprej delovala kot humanitarna delavka in vojaška zdravnica. Udeležila se je vseh srbskih vojn in dosegla čin majorja. Srbski narod jo bo ohranil v lepem spominu.

Jedi s češnjami. Na vrhuncu češnjeve sezone smo in vsaka gospodinja svoji družini rada privošči tega dobrega sadu, če ji kolikaj sredstva dopuščajo. Pri tem pa ne sme pozabiti, da se dajo s češnjami napraviti izvrstna jedila, ki jih naše gospodinjke, žal, vse premalo poznajo in cenijo. Edini dve češnjevi jedi, ki jih v naših kuhinjah srečamo, je češnjevi zvitek in češnjevi cmoki iz krompirjevega testa. Imamo pa še druge izvrstne češnjeve jedi tako n. pr.:

Pečen riž s češnjami: Pol kilograma riža skuhaš na 1 l mleka, a ne popolnoma do mehkega, nato pa pusti ohladiti. Ko je riž že ohlajen, primešaj 2-4 rumenjake, veliko žlico surovega masla ali masti, 4 žlice sladkorja, sesekljano limonino lupinico in malo soli. Ko je vse že dobro premešano, primešaj 2 l češenj, ki si jim odstranila koščice. (To storiš najhitreje z aparatom, ki se dobi v boljših trgovinah z železnino in stane samo 5-6 din. Če odstraniš koščice s tem aparatom, ne izteče skoraj nič soka.) Končno primešaj še prav narahlo snež beljakov, nato pa daj zmes v okroglo ali podolgovato pekačo in peci najmanj pol ure.

Polentina po gača s češnjami: Vkuhaj pol litra koruznega zdroba v litru mleka, ki si mu dodala še žlico surovega masla ali masti, malo soli in sladkorja. Polovico kuhane goste polente daj v namazano pekačo, naloži na vrh debelo plast češenj, ki si jim odstranila koščice, nato pa pokrij z ostalo polovico polente. Postavi še za pol ure v pečico, nato pa daj na mizo.

Sirov zvitek s češnjami. Napraviš običajno testo za zvitek (štrudel) iz moke, jajca, malo soli in potrebne vode ali mleka. Nato si pripraviš tudi običajni sirov nadev (sir, smetana, jajca, sladkor), le nekoliko manj. Testo razvaljaš, namažeš na tanko s sirovim nadevom, porvh pa naložiš češnje, ki si jim odstranila koščice. Testo zviješ in spečeš zvitek kakor običajno.

Češnjeva torta: V mleku razmehčaj toliko ostankov starega kruha ali žemelj, kolikor pač hočeš imeti torto veliko, dodaš nekaj sladkorja, naribanih orehov, malo masti ali masla in cimta. Pripravi si tudi potrebno množino češenj, ki jim odstraniš koščice. V namazano okroglo pekačo naloži plast kruha, nato plast češenj, ki jih malo potreseš s sladkorjem, nato spet kruh in tako delaj dalje. Zadnja plast mora biti kruh. Torto peci ¾ ure v precej vroči pečici, nato jo pa previdno zvrni na krožnik.